

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob
s Aspergerovým syndromem

Social inclusion and employment of adults with Asperger syndrome

Bc. Kateřina Píchová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Zbyněk Němec, Ph.D.
Studijní program: Speciální pedagogika (N7506)
Studijní obor: N SPPG (7506T002)

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně, za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 18. 7. 2020

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Zbyňku Němcovi, Ph.D. za vedení této diplomové práce. Velice bych také chtěla poděkovat mému manželovi a mé rodině za poskytnutou podporu.

ABSTRAKT

Tématem této práce je „Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem“. Cílem této práce je upozornit odbornou veřejnost na specifika společenského a pracovního uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem.

V teoretické části práce je čtenář seznámen s pojmem Aspergerův syndrom, s vývojem odborné terminologie, symptomy, diagnostikou a prevalencí. Poté je čtenář obeznámen se společenským uplatněním dospělých osob s tímto syndromem, konkrétně s osobou s Aspergerovým syndromem v roli přítele, partnera a rodiče. Posléze se práce věnuje pracovnímu uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem. Teoretická část dále popisuje profesní přípravu, pozitivní pracovní vlastnosti těchto osob, ale také obtíže, které mohou tito lidé mít v pracovním procesu. Na závěr teoretické části je nastíněno podporované zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem, chráněná pracovní místa a pracovní rehabilitace.

V praktické části této práce se nachází interpretace vlastního kvantitativního výzkumu, který byl proveden prostřednictvím online dotazníkového šetření. Z výzkumu vyplynulo, že osobám s Aspergerovým syndromem činilo ve většině případů problém nalézt si zaměstnání. Nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem žije v partnerském svazku a téměř polovina z nich má děti. Jejich volnočasové činnosti jsou většinou individuálního rázu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Aspergerův syndrom, poruchy autistického spektra, pracovní uplatnění, pracovní rehabilitace, partnerství, společenské začlenění

ABSTRACT

The topic of this work is "Social inclusion and employment of adults with Asperger syndrome". The thesis aims to present the specifics of social inclusion and employment of adults with Asperger syndrome.

In the theoretical part of the work, a reader is acquainted with the term Asperger syndrome, with the development of expert terminology, symptoms, diagnosis and prevalence. Then a reader is acquainted with the social position of adults with this syndrome, specifically with a person with Asperger syndrome in the role of a friend, a partner and a parent. Subsequently, the work deals with the employment of adults with Asperger syndrome. The theoretical part describes training and positive work characteristics of these people, but also difficulties that these people may have in the work process. The conclusion of the theoretical part outlines supported employment of the people with Asperger syndrome, sheltered workshops and occupational rehabilitation.

The practical part of this work contains an interpretation of the quantitative research, which was conducted by means of an online questionnaire survey. The research has shown that people with Asperger's syndrome have had difficulty in finding employment in most cases. The vast majority of people with Asperger's syndrome live in a partnership and almost a half of them have children. Their leisure activities are mostly of individual nature.

KEYWORDS

Asperger syndrome, autism spectrum disorders, employment, occupational rehabilitation, partnership, social inclusion

Obsah

Úvod	7
1 Aspergerův syndrom	9
1.1 Vývoj odborné terminologie	9
1.2 Symptomy	10
1.3 Diagnostika	12
1.3.1 Screeningové a diagnostické nástroje	14
1.4 Prevalence	16
2 Společenské uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem	17
2.1 Osoba s Aspergerovým syndromem jako přítel	17
2.2 Osoba s Aspergerovým syndromem jako partner	19
2.2.1 Pozitivní vlastnosti lidí s Aspergerovým syndromem v partnerském vztahu	20
2.3 Osoba s Aspergerovým syndromem jako rodič	20
3 Pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem	22
3.1 Profesní příprava osob s Aspergerovým syndromem	22
3.2 Pozitivní pracovní vlastnosti lidí s Aspergerovým syndromem	24
3.3 Obtíže lidí s Aspergerovým syndromem v pracovním procesu	24
3.4 Podporované zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem	25
3.5 Chráněná pracovní místa	27
3.5.1 Chráněné pracovní místo na volném trhu práce	27
3.5.2 Chráněné pracovní místo na chráněném trhu práce	27
3.5.3 Pracovní rehabilitace	28
4 Kvantitativní výzkumné šetření	29
4.1 Cíl výzkumu	29
4.1.1 Výzkumné otázky	29

4.2	Metodologie a realizace výzkumu	30
4.2.1	Charakteristika respondentů	31
4.2.2	Charakteristika zkoumaného vzorku	33
4.3	Analýza dat a interpretace výsledků dotazníkového šetření	37
4.3.1	Uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce.....	37
4.3.2	Volný čas osob s Aspergerovým syndromem	50
4.3.3	Specifika sociálního života osob s Aspergerovým syndromem	56
4.3.4	Navazování nových sociálních kontaktů osob s Aspergerovým syndromem	67
4.4	Interpretace výsledků výzkumného šetření a diskuze.....	72
4.4.1	Diskuze	75
	Závěr.....	77
	Seznam použitých informačních zdrojů	79
	Seznam použitých informačních online zdrojů	81
	Seznam příloh.....	83

Úvod

„Abyste se stali vynikajícím vědcem nebo skvělým umělcem, musíte mít alespoň nějaké znaky Aspergerova syndromu, které vám umožní odpoutat se od tohoto světa.“

Hans Asperger

(in Thorová, 2006, s. 185)

Ačkoliv jsou lidé s Aspergerovým syndromem výjimečné osobnosti, v praxi i v literatuře se setkáváme s tím, že po dokončení studií mají problém nalézt uplatnění v dalším životě. Chybí však dostatek odborných publikací týkajících se problematiky pracovního a sociálního uplatnění dospělých osob s tímto syndromem. Autorka této práce se s touto problematikou setkala v praxi, jelikož tři roky pracovala s osobami s tímto syndromem, a to konkrétně na střední škole jako asistent pedagoga. Osoby s Aspergerovým syndromem, které již v brzké době čekalo zakončení školy maturitní zkouškou, naléhavě řešily, jak a kde se uplatní v dalším životě. Tyto skutečnosti vedly autorku práce k volbě tematického zaměření předkládané diplomové práce „Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem“.

Tato práce si klade za cíl upozornit odbornou veřejnost na specifika společenského a pracovního uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem po dokončení jejich studií. Dále by měla usnadnit nalezení pracovního i sociálního uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem, což by mělo prospět nejen jim samotným, ale i osobám, které o ně dosud pečovaly, odborníkům a také státu, jelikož bude méně zatížen systém podpůrných opatření.

Teoretická část této práce je vypracována pomocí obsahové analýzy zahraniční i domácí odborné literatury, online zdrojů a legislativních dokumentů, které se týkají Aspergerova syndromu. Na úvod je v první kapitole teoreticky vymezen Aspergerův syndrom a nastíněn historický vývoj odborné terminologie týkající se tohoto syndromu. Následně jsou popsány symptomy a diagnostika Aspergerova syndromu, včetně screeningových a diagnostických nástrojů, rovněž je zde uvedena prevalence tohoto syndromu.

Druhá kapitola se zabývá společenským uplatněním dospělých osob s Aspergerovým syndromem. Popisuje osobu s Aspergerovým syndromem v roli přítele. Posléze

je vylíčena osoba s tímto syndromem v roli partnera a jsou také zdůrazněny pozitivní vlastnosti lidí s Aspergerovým syndromem v partnerském vztahu. Neméně důležitá část se zabývá osobou s Aspergerovým syndromem v roli rodiče.

Třetí kapitola se věnuje pracovnímu uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem. V tomto úseku práce je představena profesní příprava osob s Aspergerovým syndromem. Dále jsou zde vyzdviženy pozitivní pracovní vlastnosti těchto osob. V neposlední řadě jsou v této kapitole popsány obtíže, které mohou lidé s Aspergerovým syndromem mít v pracovním procesu. Na závěr kapitoly je nastíněno podporované zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem, chráněná pracovní místa, jak na volném trhu práce, tak i na chráněném trhu práce a také pracovní rehabilitace.

V praktické části této práce se nachází interpretace vlastního kvantitativního výzkumu, který byl proveden prostřednictvím dotazníkového šetření. Výzkum byl realizován pomocí online dotazníku, jehož primární cílovou skupinou byli dospělí lidé s Aspergerovým syndromem, dále příbuzní a osoby blízké dospělým lidem s Aspergerovým syndromem. Cílem výzkumu bylo popsat specifika sociálního a pracovního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem. Výzkumné šetření se dotazovalo na uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce, na jejich volnočasové aktivity, specifika jejich sociálního života a na to, jakých prostředků využívají lidé s Aspergerovým syndromem k navazování nových sociálních kontaktů a v jakém prostředí tyto kontakty navazují.

Výsledky výzkumného dotazníkového šetření jsou zpracovány do přehledných tabulek a grafů, následně vyhodnoceny a interpretovány. Na závěr jsou porovnány s odbornými pracemi, které se zabývají podobným tématem, a jsou nastíněna doporučení pro případný další výzkum.

1 Aspergerův syndrom

Aspergerův syndrom je zařazen mezi poruchy psychického vývoje, jeho přesná specifikace se řídí MKN-10¹, která vychází z ICD-10² vydaného Světovou zdravotnickou organizací. Poměr chlapců s tímto syndromem k dívkám, taktéž s tímto syndromem, je 8:1 (Thorová, 2006).

V MKN-10 je Aspergerův syndrom definován takto: „*Porucha nejisté nozologické validity, charakterizovaná týměž kvalitativním porušením reciproční sociální interakce, které napodobuje autismus, současně s opakujícím se omezeným, stereotypním repertoárem zájmů a aktivit. Liší se od autismu hlavně tím, že není opoždění ve vývoji řeči a kognitivních schopnostech. Tato porucha je často spojena se značnou nemotorností. Abnormality mají velkou tendenci přetrvávat do dospívání a dospělosti. V časně dospělosti se občas vyskytují psychotické epizody*“ (Slovák, Przewczková, Daňková, Zvolský, ed., 2017, s. 251).

Aspergerův syndrom je vrozená porucha, kterou nelze vyléčit, léky ovlivní pouze úzkost, agresivitu, depresivní nálady a poruchy spánku (Diagnóza - Aspergerův syndrom, online, cit. 2019-08-23). Okolím mohou být tyto lidé vnímáni jako osoby nepraktické, zvláštní, introvertní, podivínské (Thorová, 2006).

Dalším označeními pro tento syndrom jsou *Autistická psychopatie*, *Schizoidní porucha v dětství*. Bývá také někdy označován jako *sociální dyslexie* (Thorová, 2006).

1.1 Vývoj odborné terminologie

Termín „*autismus*“, pocházející z řeckého „*autos*“ (v překladu znamenající sám), poprvé použil roku 1911 švýcarský psychiatr Eric Bleuler k popisu formy uzavřeného chování osoby, kterou označil jako *psychotická* (Meyer, 2001). Ve čtyřicátých letech 20. století popsali Leo Kanner a Hans Asperger nezávisle na sobě dětskou poruchu, kterou pojmenovali „*autismus*“. Vídeňský pediatr Hans Asperger děti, které měly neobvyklé zájmy, jejichž inteligence byla většinou normální nebo zvýšená a vykazovaly

---

¹ Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. verze

² International Classification of Diseases and Injuries

sice autistické rysy, avšak jejich řečový vývoj nebyl nijak zvláště opožděn, označil pojmem „*autističtí psychopati*“ (Preißmann, 2010, s. 10).

Termín Aspergerův syndrom byl poprvé použit až Lornou Wing v odborné publikaci v roce 1981. Označila jím děti a dospělé, jejichž charakteristiky a chování odpovídaly popisu příznaků pediatra Hanse Aspergera (Attwood, 2005). Lorna Wing společně s Judith Gould v roce 1979 poprvé použily termín *poruchy autistického spektra*³ a definovaly pro ně takzvanou *triádu poškození*⁴, což je triáda symptomů vyskytujících se v oblasti sociální interakce, komunikace a imaginace (Thorová, 2006).

V roce 1992 přijala Světová zdravotnická organizace Aspergerův syndrom do svého klasifikačního systému ICD-10 pod označením F84.5 (Preißmann, 2010).

Ke konci minulého století převládal názor, že Aspergerův syndrom je druh autismu a pervazivní vývojová porucha zasahující do všech oblastí schopností dítěte - projevující se v chování, myšlení, prožívání. V současnosti je vnímán jako dílčí kategorie v rámci autistického spektra a má svá vlastní diagnostická kritéria. Odborné informace poukazují na to, že je mnohem rozšířenější než klasický autismus a lze ho diagnostikovat u dětí, u nichž nikdo nevyslovil domněnku, že by mohli být autistické (Attwood, 2005).

1.2 Symptomy

Lorna Wing (Wing, 1983, cit. podle Attwood, 2005) vymezuje základní klinické příznaky Aspergerova syndromu takto:

- nedostatek empatie,
- jednoduchá, nepřiléhavá a jednostranná interakce,
- omezená, případně neexistující schopnost navazovat a udržet si přátelství,
- pedantsky přesná, jednotvárná řeč,
- nedostatečná neverbální komunikace,
- hluboký zájem o specifický jev či předměty,
- nemotornost, nepřírozené pozice.

---

³ Autism Spectrum Disorder

⁴ Triad of Impairments

Problémové oblasti, které jsou nazývány jako *triáda poškození*, jsou:

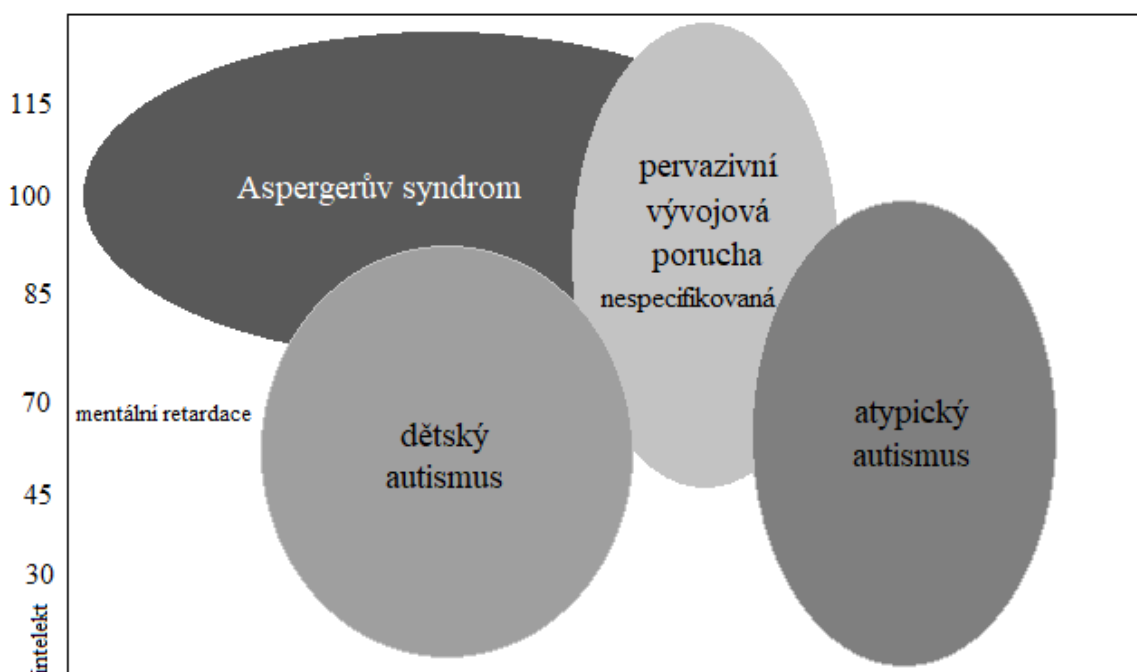
Diagram č. 1: Triáda poškození

Zdroj: autorka práce, volně dle Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017

Víme, že až osmdesát procent komunikace probíhá mezi lidmi na neverbální úrovni. Osoby s Aspergerovým syndromem však velkou část z této komunikace „nevidí“, nebo spíš nevnímají správným způsobem, je pro ně tedy velice náročné zapojit se do kolektivu lidí a udržovat sociální vztahy např. na pracovišti. Tito lidé mají problém přirozeně navazovat vztahy s druhými lidmi, komunikovat s nimi, mají obtíže ve vnímání neverbálních signálů v komunikaci. Osobám s tímto syndromem činí problém dodržovat společenská pravidla, často se tak stává, že například ve školách jsou považovány za nevychované nebo sobecké. Rozumové IQ je u těchto lidí v rozporu se sociálním a emočním IQ (Diagnóza - Aspergerův syndrom, online, cit. 2019-08-23). Intelekt je u osob s Aspergerovým syndromem v pásmu normy, naneštěstí tento fakt nezaručuje, že budou všechny tyto osoby v dospělém životě plně samostatné (Thorová, 2006).

Graf č. 1: Poruchy autistického spektra a intelekt

Zdroj: autorka práce, volně dle Thorová, 2006

Obtížnost v zařazování dětí do určité kategorie pervazivních vývojových poruch a jejich vzájemné překrývání, které je typické například pro autismus a Aspergerův syndrom, vyvolala v praxi potřebu vzniku všeobecného termínu, který by zastřešoval děti s co nejširší škálou i mírou symptomů. Ve světě je proto rozšířen a běžně používán termín *poruchy autistického spektra* (Thorová, 2006).

1.3 Diagnostika

Včasná diagnostika je velice důležitá. „*V celém diagnostickém procesu je důležitá interdisciplinární spolupráce psychologa, pediatra, neurologa, dětského psychiatra, logopeda, foniatra, rehabilitačního pracovníka a speciálního pedagoga*“ (Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017, s. 57).

V současnosti patří v Evropě mezi uznávané a rozšířené diagnostické systémy diagnostická kritéria MKN-10, neboli Mezinárodní klasifikace nemocí desátá revize, vydávaná Světovou zdravotnickou organizací. V USA jsou pak kritéria vydávaná Americkou

psychiatrickou asociací – DSM-IV. Srovnání těchto diagnostických kritérií viz následující tabulka (Thorová, 2006).

Tabulka č. 1: Porovnání světového klasifikačního systému MKN-10 s americkým DSM-IV

Porovnání světového klasifikačního systému MKN-10 s americkým DSM-IV	
MKN-10 (Světová zdravotnická organizace, 2013)	DSM-IV (Americká psychiatrická asociace, 1994)
Dětský autismus (F84.0)	Autistická porucha (Autistic Disorder)
Rettův syndrom (F84.2)	Rettův syndrom (Rett's Syndrome)
Jiná dětská dezintegrační porucha (F84.3)	Dětská dezintegrační porucha (Childhood Disintegrative Disorder)
Hyperaktivní porucha sdružená s mentální retardací a stereotypními pohyby (F84.4)	Není ekvivalent
Aspergerův syndrom (F84.5)	Aspergerova porucha (Asperger Disorder)
Atypický autismus (F84.1)	Pervazivní vývojová porucha dále nespecifikovaná (Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified – PDD-NOS)
Jiné pervazivní vývojové poruchy (F84.8)	
Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná (F84.9)	

Zdroj: autorka práce, volně dle Thorová, 2006

Dle Lorny Wing (1983, cit. podle Adamus, Vančová, Löfflerová, 2017) je pro dílčí syndromy charakteristická poměrně velká variabilita symptomů, nenajdeme dva lidi se stejným vzorcem chování. Poruchy autistického spektra proto diagnostikujeme pouze při zjištění celkového vzorce chování ve specifických oblastech, nikdy jen na základě několika projevů.

1.3.1 Screeningové a diagnostické nástroje

Adamus, Vančová a Löfflerová (2017, s. 58-62) ve své publikaci uvádí výčet následujících screeningových a diagnostických nástrojů:

- AAPEP (Psychoedukační profil pro adolescenty a dospělé),
- ABC (Autism behavior checklist),
- ADOS (Autism Diagnostic Observation Schedule),
- ADOS-G Autism Diagnostic Observation Schedule – Generic,
- ADI-R, Autism Diagnostic Interview - Revised,
- ASSQ (Asperger syndrome screening questionnaire),
- AQ test – Kvocient autistického spektra,
- ASAS, The Australian Scale for Asperger's syndrome,
- CARS, Childhood Autism Rating Scale, Škála dětského autistického chování,
- CSBS DP ITC (Communication and Symbolic Behavior Scales Developmental Profile Infant -Toddler Checklist),
- DACH, Dětské autistické chování,
- DISCO Diagnostic Interview for Social and Communication Disorders,
- ESAT (Early Screening of Autistic Traits),
- E-2 Form (Diagnostic checklist),
- GARS (Gilliam autism rating scale),
  - Novější verze - GARS-2,
- CHAT (Checklist for Autism in Toddlers),
  - Modifikace: M-CHAT (Modified Checklist for Autism in Toddlers),
  - Nejnovější verze: Q-CHAT,
- PEP -R (Psychoedukační profil - revidovaný),
- SIPT, The Sensory Integration and Praxis Test,
- HBS - Handicaps, Behaviour and Skills.

Jak je patrné z předcházejícího výčtu screeningových a diagnostických nástrojů, které mají za úkol odhalit poruchu autistického spektra, popřípadě přímo Aspergerův syndrom, těchto nástrojů existuje opravdu značné množství. Blíže jsou specifikovány pouze vybrané

tří diagnostické nástroje, protože se nejbližší věnují právě diagnostice a screeningu Aspergerova syndromu.

ASSQ - Autism Spectrum Screening Questionnaire je screeningová metoda určena pro děti ve věku 6 až 17 let. Tento dotazník, který má 27 otázek, je zaměřen na vytipování dětí s Aspergerovým syndromem a s vysoce funkčním autismem. Dotazník se věnuje oblastem sociální interakce, komunikace a zvláštním či bizarním zájmům, objevují se zde i otázky týkající se tiků a motorické neobratnosti. Přestože je dotazník považován za reliabilní a senzitivní, nelze jím stanovit přesnou diagnózu a zachycené děti by měly být odeslány na další vyšetření. Tento dotazník také nedokáže rozlišit Aspergerův syndrom od vysoce funkčního autismu (Hrdlička, Komárek, 2014).

AQ test – Kvocient autistického spektra. Autorem této orientační metody, informující o riziku výskytu Aspergerova syndromu v adolescenci a dospělosti, je anglický neuropsychiatr Simon Baron-Cohen. Člověk s podezřením na Aspergerův syndrom v testu odpovídá sám na padesát otázek, pouze odpověďmi ano-ne. Vyhodnocení následně probíhá pomocí tabulky, v které se nachází bodové ohodnocení jednotlivých otázek (Thorová, 2006).

ASAS - The Australian Scale for Asperger's syndrome (Attwood, 2008). Tato australská škála má formu dotazníku, který obsahuje celkem 29 položek hodnotících především chování a schopnosti. Jedná se o screeningovou metodu určenou pro detekci Aspergerova syndromu u dětí mladšího školního věku. Tento dotazník vyplňují buď rodiče, nebo učitelé dítěte. Každá položka je hodnocena na 7 bodové škále (0-6) dle výraznosti či frekvence daného symptomu. Položky jsou rozděleny do těchto sedmi oblastí: sociální schopnosti, emoční dovednosti, komunikační dovednosti, kognitivní dovednosti, specifické zájmy, pohybové dovednosti a další charakteristiky. Pokud dítě obdrží vyšší počet bodů, existuje silné podezření na to, že trpí Aspergerovým syndromem a je nutné, aby podstoupilo klinické vyšetření.

Attwood (2008) mimo předchozí tři nástroje uvádí ještě další diagnostické nástroje zabývající se znaky Aspergerova syndromu a to:

- ASDI neboli Asperger Syndrome Diagnostic Interview (Gillberg et al. 2001, cit. podle Attwood, 2008),
- ASDS neboli Asperger Syndrome Diagnostic Scale (Myles, Bock and Simpson, 2001, cit. podle Attwood, 2008),
- CAST neboli Childhood Asperger Syndrome Test (Scott et al. 2002; Williams et al. 2005 cit. podle Attwood, 2008),
- GADS neboli Gilliam Asperger Disorder Scale (Gilliam 2002, cit. podle Attwood, 2008),
- KADI neboli Krug Asperger's Disorder Index (Krug and Arick 2002, cit. podle Attwood, 2008).

Dle vyhodnocení testování těchto pěti nástrojů (Campbell 2005, cit. podle Attwood, 2008), které proběhlo v Evropské unii na normativním vzorku, nástroj KADI vykázal nejsilnější psychometrické vlastnosti, zatímco ASDS byl v tomto testování nejslabší.

Testovací nástroj **KADI** (Krug, Arick, 2003) má dvě formy. Základní forma je určena pro děti ve věku 6 až 12 let a sekundární forma pro osoby od 12 do 21 let. Testování zabere přibližně 15-20 min. Jedná se o 32 bodový dotazník pro rodiče, pečovatele, nebo učitele těchto osob. Respondenti nejprve vyplní prescreeningovou škálu, na základě výsledků této stupnice jsou následně vyplněny další položky.

1.4 Prevalence

Thorová (2006) uvádí, že celkově v České republice žije 60 000 osob s poruchami autistického spektra. V roce 2016/2017 se na našem území ve středních školách vzdělávalo 1017 žáků s PAS, což činí 0,3 % z celkového počtu žáků středních škol (NAUTIS, online, cit. 2019-08-15).

V České republice žije asi 15 000 osob s Aspergerovým syndromem (Diagnóza - Aspergerův syndrom, online, cit. 2019-08-23). Dle hrubého odhadu Thorové (2006) se u nás narodí ročně asi 135 dětí s tímto postižením.

2 Společenské uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem

Navzdory problémům v sociální oblasti se člověk s Aspergerovým syndromem může stát plnohodnotným partnerem a rodičem. Nese to však s sebou jisté obtíže, které budou dále přiblíženy v následujících podkapitolách.

2.1 Osoba s Aspergerovým syndromem jako přítel

Kvůli komunikačním a smyslovým potížím je pro člověka s Aspergerovým syndromem ve většině případů obtížné nalézt a udržet si přátele. Lorna Wing (in Thorová, 2006) uvádí, že mají malou, nebo žádnou schopnost dosáhnout přátelství.

Lidé s tímto syndromem mají rádi samotu, ale zároveň většina z nich někdy touží i po společnosti a zábavě. Dle Simone (2018) u nich jakýkoliv sociální kontakt někdy vyvolá reakci „útok nebo útěk“. Bohužel se ve společnosti ostatních lidí nedokáží uvolnit, v důsledku zaplavení adrenalinem ze společenské situace utečou, nebo na sebe strhávají pozornost a předvádí se.

V mladším věku osoby s tímto syndromem vyhledávají spíše sociální kontakt se staršími lidmi, a to kvůli jejich intelektuální vyspělosti. Naopak v pozdějším věku se tito lidé lépe cítí v přítomnosti osob mladších, jelikož jejich emoční a sociální inteligence je vzhledem k věku i mentální kapacitě výrazně oslabená (Šporclová, online, cit. 2020-04-04). V dospělosti hůře nalézají osoby, které by sdílely jejich zájmy a byly pro ně ideálním přítelem. Osobám, které neznají specifika tohoto syndromu, může nahnat strach jejich přímočarost (Simone, 2018).

Škola a práce poskytuje osobám s Aspergerovým syndromem prostředí, v němž mohou nalézt někoho, kdo jim, lidově řečeno, sedne. Pokud však po dokončení školy zůstanou bez zaměstnání, často se ocitají v jisté izolaci a je pro ně složité se s někým spřátelit. Jak dokládá i výpověď Stelly (in Simone, 2018, s. 98): *„Jsem trochu osamělá. Vždycky pro mě bylo těžké nacházet si přátele a v posledních měsících trávím většinu času doma, bydlím u rodičů. V téhle fázi, kdy mi život přestaly strukturovat akademické povinnosti a musím mu řád dodávat sama, je pro mě velmi těžké získat motivaci, abych vůbec vyšla z ložnice.“*

Jedinci s Aspergerovým syndromem by si měli uvědomit, že přátelství přináší vzájemnou podporu, pomoc, společně strávený čas, naslouchání a snahu porozumět jeden druhému. Je vhodné, aby si osoba s PAS vytvořila seznam osobních zájmů, protože přátelství je založeno na společných zájmech. Dále může vytvořit seznam oblíbených věcí a činností, které ho spojují s jednotlivými lidmi (Říhová, Vitásková, 2012). Následně může zinscenovat setkání. Patrick (2011) doporučuje při prvním setkání zvolit místo pro oba známé a oblíbené. Příhodné je si orientačně stanovit dobu trvání schůzky, naslouchat pozorně partnerovi, vhodně odpovídat, být milý a myslet na potřeby druhého. Na závěr setkání se hodí poděkovat za strávený čas a sdělit, že doufáme v další setkání. Zhruba po týdnu je vhodné partnera znovu kontaktovat a zeptat se ho například na to, jak se mu daří.

Navázat přátelství je též možné prostřednictvím sociálních sítí, jako je například Facebook nebo Twitter. Na Facebooku existuje skupina „Aspergerův syndrom“, která má přes tři tisíce členů. Tato skupina slouží jako diskuzní prostor pro lidi s Aspergerovým syndromem, jejich rodinu a blízké, dále pro pedagogické a další odborné pracovníky (Facebook - Aspergerův syndrom, online, cit. 2020-04-04). Společenský kontakt přes internet umožňuje vyhnout se skupinovým setkáním a zároveň osobám s Aspergerovým syndromem dává pocit, že jsou součástí komunity (Simone, 2018). Důležité je však myslet na bezpečnost při online seznamování.

Získat přátele je také možné prostřednictvím příbuzných, nebo partnera, popřípadě v podpůrné skupině (Simone, 2018). Dalším místem, kde se mohou osoby s Aspergerovým syndromem seznámit, je divadelní soubor „Dr.amAS“, který byl založen 5. 1. 2015 při Národním ústavu pro autismus. Tento soubor se zaměřuje výlučně na autorskou tvorbu. Témata inscenací vychází z příběhu členů souboru, kterými jsou z většiny dospělí lidé s poruchou autistického spektra. V inscenacích zaznívá živá hudba i zvukové stopy vytvořené hudebníky (nejen) s PAS (NAUTIS, online, cit. 2019-04-04).

Místo přátelství s lidmi si také osoby s Aspergerovým syndromem často zvolí „přátelství“ se zvířaty. Se zvířaty je snazší vycházet, jejich potřeby a požadavky jsou prosté a pochopitelné, což osobám s tímto syndromem vyhovuje (Simone, 2018).

2.2 Osoba s Aspergerovým syndromem jako partner

Pro osoby s Aspergerovým syndromem většinou není nikterak jednoduché navázat partnerský vztah, jelikož mají určité deficity v oblasti sociálních vztahů, již popsané v předchozích kapitolách. To, že pro dospělé osoby s Aspergerovým syndromem je téma partnerství velice náročné, potvrzuje i paní doktorka Lucie Bělohávková (Diagnóza - Aspergerův syndrom, online, cit. 2019-08-23).

Lékařka Christine Preißmann (2010) doporučuje lidem s Aspergerovým syndromem, kteří se chtějí seznámit, aby vstupovali do spolků, svazů, nebo podobných skupin, které jsou spojeny s oblastmi jejich zájmů. Jelikož právě zde je pro ně dobrá příležitost seznámit se s podobně smýšlejícími lidmi a potencionálně s nimi navázat i partnerský vztah. Další možností pro tyto lidi je samozřejmě internet, který nabízí možnost osobám s podobnými problémy, aby se v rámci virtuálních skupin podělily o své zkušenosti. *„Psychologický výzkum zjistil, že podobnost je hlavním kritériem pro výběr přítele, proto mnozí lidé s poruchou autistického spektra hledají přátele mezi lidmi se stejnými problémy“* (Preißmann, 2010, s. 63).

Další příležitostí, kde si osoba s tímto syndromem může najít partnera, je při setkáváních v terapeutických a nácvikových skupinách. V České republice nabízí pod vedením odborníků Skupinové nácviky sociálně komunikačních dovedností například APLA Jižní Čechy (online, cit. 2019-08-15). V rámci deseti zpoplatněných nácviků, kdy lekce trvá 60 minut, jsou zde probírána témata přátelství, upevnění vrstevnických vztahů, řešení zátěžových situací a téma partnerských vztahů.

Pokud osoba s Aspergerovým syndromem naváže partnerský vztah, doporučuje Attwood (2005), aby rodiče tohoto jedince v první fázi vztahu vysvětlili partnerovi jeho odlišnosti, aby ten druhý nebyl zbytečně zmatený nebo znepokojený odlišným chováním, zvláštnostmi při tělesném kontaktu či nedostatečnými verbálními i neverbálními projevy náklonosti.

Asi největší problémy osob s Aspergerovým syndromem v partnerském vztahu jsou v oblastech komunikace a také v porozumění myšlenkám a citům druhého člověka (Patrick, 2011).

Dle Thorové (2006) mohou jedinci s tímto syndromem, kteří nemají výrazné problémy s chováním, s pomocí různých nácviků sociálního empatického přístupu zvládnout běžnou školní docházku. Pokud si poté vhodně vyberou i zaměstnání a životního partnera, mohou vést zcela běžný život. Praktické vedení domácnosti často pak zcela nechávají na členech rodiny v tomto ohledu zdatnějších.

Bohužel dle Patrick (2011) je rozvodovost u lidí s Aspergerovým syndromem hodně vysoká, některé zdroje uvádí až 80 %, přičemž procento rozvodovosti je nižší u dvojic, kde mají oba tento syndrom, nebo jiné postižení v sociálních vztazích. S tím koresponduje i tvrzení Simone (2018), že mnohé ženy s Aspergerovým syndromem mají manžely s potvrzeným Aspergerovým syndromem, nebo vykazujících alespoň nějaké jeho rysy.

Je velice důležité, aby si lidé s Aspergerovým syndromem uvědomili, že navázání a udržení partnerského vztahu vyžaduje velké úsilí (Patrick, 2011). Zajisté je zapotřebí kompromisů, osoby s Aspergerovým syndromem musí, pro dobro vztahu, opustit svou komfortní zónu (Simone, 2018).

2.2.1 Pozitivní vlastnosti lidí s Aspergerovým syndromem v partnerském vztahu

Partnery nekomerčně zaměřenými je zajisté kladně vnímáno to, že osoby s Aspergerovým syndromem nemají zájem o sledování módních trendů, značek oblečení, ale také o sbírání a šíření pomluv (Thorová, 2007). Dalším pozitivem těchto lidí je jejich oddanost, spolehlivost, upřímnost a věrnost (Attwood, 2005).

2.3 Osoba s Aspergerovým syndromem jako rodič

Jak sám Marek Čtrnáct⁵ v dokumentu ČT2 říká: „*Rád bych měl dítě, ale musel bych na to mít přesné instrukce. Sám nepřijdu na nic, co mi ta dívka sama neřekne, dokonce ani na věci, na které normální člověk sám přijde, jakože je dítě potřeba nakrmit nebo přebalit*“ (Diagnóza - Aspergerův syndrom, online, cit. 2019-08-23).

Lidé s mírnější variantou této poruchy mohou být oddanými, laskavými a milujícími rodiči, ale bohužel existují i rodiče s Aspergerovým syndromem, kteří mají poruchy osobnosti a jejich soužití s rodinou je někdy velice problematické. Značná část lidí s tímto

---

⁵ Účinkující v dokumentu ČT2 - Marek Čtrnáct, 30 let, Aspergerův syndrom

syndromem nevstoupí do manželství a nemá potomky, buď protože nechtějí, nebo si nedokážou najít partnera pro dlouhodobý vztah (Thorová, 2006).

Dle Patrick (2011) jsou mnozí dospělí s tímto syndromem nezaměstnaní, nebo mají zaměstnání, které neodpovídá jejich možnostem, což výrazně snižuje finanční zdroje rodiny. Pro rodiče s tímto handicapem je tudíž stresující, že nemohou nabídnout svým dětem vše, co ke svému rozvoji potřebují. Tato situace často vyžaduje pomoc širší rodiny nebo podporu státu. Nevítaná pomoc rodiny může být v případě rodičovství osob s Aspergerovým syndromem velice užitečná, a to především v případech, kdy se objeví praktické problémy (Howlin, 2005).

Patrick (2011) doporučuje rodičům s Aspergerovým syndromem následující:

- **Kognitivní přístup k rodičovství** – Osoby s Aspergerovým syndromem by měly systematicky přistupovat k rodičovství a to shromažďováním informací o potřebách dítěte, o roli a odpovědnosti rodičů, kteří musí tyto potřeby naplnit. Rodiče mohou tyto informace získat v různých kurzech zaměřených na vývoj dítěte a péči o něj, v odborných publikacích, článcích, na internetu a při rozhovorech na toto téma s jinými rodiči, například členy rodiny či přáteli.
- **Otevřenost a komunikace** - Rodiče s Aspergerovým syndromem by měli být otevření radám a nápadům jiných, kteří vidí, v kterých oblastech rodičovství mají mezery. Taktéž by měli komunikovat se svými partnery a svěřovat se jim se svými starostmi. Měli by je požádat, aby je podpořili a podíleli se na jejich úsilí.
- **Všestranný rozvoj dítěte** – Rodič s tímto syndromem by měl zajistit svým dětem dostatek zážitků a příležitostí k všestrannému rozvoji, především v oblastech, v kterých má on sám málo dovedností a sebedůvěry.
- **Všímavost a věnování pozornosti dítěti** - Rodiče by měli být ke svým dětem co nejvíce všímaví a pozorní, měli by se ptát, co jejich potomci potřebují a co je těší. Pokud mají problém dítěti správně porozumět, měli by požádat člena rodiny, přítele či učitele o pomoc.
- **Vedení záznamů a poznámek** - Praktické je taktéž zaznamenávat si chování dítěte do poznámkové knihy, aby rodiče měli přehled o jeho komunikačním stylu. Snadněji díky tomu v budoucnu porozumí jeho dalším projevům.

3 Pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem

Jelikož je práce jedním ze způsobů, kterým většina lidí pokračuje v učení a rozvíjení svých kompetencí, má velký význam i pro člověka s Aspergerovým syndromem. Práce poskytuje člověku ekonomickou nezávislost, vyšší životní standard a celkově větší míru osamostatnění a taktéž pozitivně ovlivňuje sebeurčení člověka. Pracovní místo v integrovaném prostředí poskytuje příležitosti pro vytváření a rozvíjení nových sociálních interakcí. Zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem je i pro společnost finančně výhodnější než poskytování podpory v nezaměstnanosti (Černá, 2008).

Na trhu práce jsou dle Bazalové (2012, s. 217) nabízeny následující typy pracovního zařazení či přípravy na pracovní zařazení:

- práce zcela bez podpory,
- chráněné pracovní místo,
- podporované zaměstnání,
- tréninkové kavárny či tranzitní programy.

„Celá řada studií, zabývajících se prognózou lidí s Aspergerovým syndromem, uvádí, že převážná část lidí s Aspergerovým syndromem žije doma s rodiči a nepracuje. Pouze menšina si najde práci, případně založí rodinu“ (Thorová, 2006, s. 185).

Pro úspěch při pracovním zařazení člověka s Aspergerovým syndromem je zapotřebí pochopení, informovanost, tolerance a vstřícnost nejen spolupracovníků, ale i vedení (Čadilová, Žampachová a kol., 2006).

3.1 Profesionální příprava osob s Aspergerovým syndromem

Zajisté je velice důležité najít vhodnou střední školu, která bude tolerovat specifické chování a zájmy studenta s Aspergerovým syndromem. Vhodné je působení speciálního pedagoga na škole, který je nápomocen studentovi, aby se dokázal začlenit do vzdělávacího procesu a úspěšně zvládl organizační záležitosti související se studiem (Čadilová, Žampachová a kol., 2006).

Je žádoucí, aby se vztah jedince k práci začal budovat již od dětství, rodiče mu mohou například dohodnout, aby roznášel letáky či noviny, nebo se podílel na práci dobrovolnické organizace v místě bydliště (Attwood, 2005).

V současné západní civilizaci je povolání určujícím faktorem sociálního postavení člověka (Matoušek, 2003). Osoby s Aspergerovým syndromem mají většinou specifické zájmy. Ideální je, pokud si dle nich zvolí i vhodný typ studia a posléze i povolání, ve kterém mohou dosáhnout vynikajících výsledků. Zpravidla se pro tyto jedince nejlépe hodí takové činnosti, které se pojí s omezeným sociálním kontaktem a nepříliš vysokou mírou nepředvídatelných událostí a nových situací. Vhodná mohou být povolání v oblasti výpočetní techniky nebo ve výzkumu, práce v kanceláři, archivu či skladu (Preißmann, 2010). Avšak existují i jedinci s tímto syndromem, kteří úspěšně zakotvili v pomáhajících profesích, především jako učitelé, odborníci pracující se staršími lidmi nebo se zvířaty, nebo dokonce i jako policisté (Attwood, 2005).

Velice vhodné je využití tranzitních programů, které pomáhají jedince připravit k přijetí do pracovního poměru (Bazalová, 2012). Tranzitní program zajišťuje mladým lidem s postižením individuální praxe na běžném trhu práce. U osob s Aspergerovým syndromem se díky tomuto programu rozvíjí sociální dovednosti a také zde získávají nové pracovní zkušenosti. Kromě toho je zde další podpora v rozvoji dalších oblastí důležitých pro samostatný život, jako jsou mezilidské vztahy, hospodaření s penězi, cestování a volnočasové aktivity (Inkluze.cz: Tranzitní program, online, cit. 2019-09-24).

Po úspěšném dokončení studií je vhodné začít se zabývat hledáním náležitého pracovního místa. Při výběru pracovního místa je možné poprosit kamaráda či dobrého známého, který člověka s Aspergerovým syndromem s jeho specifickými problémy, ale také schopnostmi a zájmy, dobře zná, může mu proto být cenným rádčem a pomocníkem (Preißmann, 2010).

Určité pracovní dovednosti je vhodné nacvičit s odborníky, například prezentaci vlastní osoby u přijímacího řízení. Lidé s Aspergerovým syndromem by se v takto zaměřených kurzech měli naučit jak nabízet své schopnosti, dále by zde měli být vedeni ke správnému využívání řeči těla a také je velice vhodné, aby si nacvičovali konverzační témata pro tyto okolnosti (Attwood, 2005).

3.2 Pozitivní pracovní vlastnosti lidí s Aspergerovým syndromem

Zaměstnávání lidí s Aspergerovým syndromem s sebou nese i řadu výhod. Tito lidé jsou zaujati pro fakta, většinou mají dobré předpoklady pro matematiku a jiné vědní disciplíny. Osoby s tímto syndromem jsou také velice upřímní, uznávají a přesně dodržují pravidla, jsou pečliví a orientovaní na detaily, často mívají výbornou paměť a jsou dochvilní (Bělohlávková, Gnanová, 2008).

Osoby s tímto syndromem mohou být nadaní téměř ve všech oblastech, například může jít o rychločtenáře, lidi s vynikajícím matematickým a logickým uvažováním, najdou se mezi nimi i výborní šachisté a malíři (Thorová, 2006).

Lidé s Aspergerovým syndromem jsou obvykle spokojeni při rutinní a předvídatelné práci, kterou většina lidí vnímá jako nezajímavou až nudnou. Pokud jim pracovní postup vyhovuje, jsou plně soustředěni na svou práci a jsou extrémně výkonní a spolehliví, často také omezí svou komunikaci na pracovišti na minimum. Odlišný netypický způsob myšlení těchto lidí může vést ke kreativním a inovativním způsobům řešení problémů a situací (Bělohlávková, Gnanová, 2008).

Taktéž mohou mít velice rozvinuté řečové dovednosti, což najde jistě uplatnění v mnoha profesích, rovněž lze této výhody využít při spisovatelské činnosti (Thorová, 2006).

3.3 Obtíže lidí s Aspergerovým syndromem v pracovním procesu

Lidé s Aspergerovým syndromem mohou mít vzhledem ke své diagnóze v zaměstnání určité potíže. Potřebují jasné a logické důvody pro vykonání určité práce, jelikož vše co dělají, musí mít pro ně určitý smysl, ne vždy je však jejich logika věci obecně platnou logikou. Dále trvají na přesnosti, jasnosti pravidel, důslednosti a předvídatelnosti. Pokud jim tak někdo například něco slíbí, mohou až pedanticky trvat na dodržení tohoto slibu. Pokud tito lidé ztratí motivaci, rapidně u nich klesá i schopnost koncentrace, neboť u lidí s Aspergerovým syndromem hraje motivace velkou roli a velice ovlivňuje jejich jednání (Bělohlávková, Gnanová, 2008).

Řada lidí s tímto syndromem se v životě dostává do problémů díky své naivitě, nepraktičnosti, neschopnosti vžít se do myšlení druhých lidí a pojímat situace v širším kontextu (Thorová, 2006).

Další velkou překážkou v pracovním procesu mohou být obtíže v chápání sociálních vztahů, což se může na pracovišti projevovat neadekvátními způsoby jednání. Jedinci s Aspergerovým syndromem mají také problémy s komunikací s cizími lidmi, ale i s lidmi známými. Osoby s tímto syndromem mívají například nevhodné poznámky, otázky neodpovídající a nehodící se v dané situaci, mohou být často netaktní. Mohou mít až úzkostné reakce při setkáních s novými lidmi. Tyto osoby mají také malý smysl pro týmovou práci, někteří jedinci nejsou dokonce týmové práce vůbec schopni (Bělohávková, Gnanová, 2008).

U řady lidí s tímto syndromem nelze vzhledem k přidružené dyspraxii jemné motoriky uvažovat o vykonávání profese vyžadující manuální zručnost (Čadilová, Žampachová a kol., 2006).

Osoby s Aspergerovým syndromem jsou často zaměřeny na detail, mají proto sníženou schopnost postihnout v určitých případech fakta jako celek (generalizace). Své pocity, myšlenky a názory vyjadřují velmi stroze. Mají úzkostné, někdy až výbušné, reakce na změny, například v situaci, kdy se pravidelná pracovní porada odloží na jiný čas (Bělohávková, Gnanová, 2008).

Lidé s Aspergerovým syndromem jsou bohužel vystaveni hrozbě zneužívání jinými osobami. Jelikož jsou tito jedinci většinou neschopni pochopit chování, záměry a motivaci jiných lidí a mají obtíže v sociálních vztazích, jsou velice zranitelní. Na pracovišti může vůči nim dojít k posměchu, zneužívání, nebo až k šikaně (Howlin, 2005).

Dospělí lidé s tímto syndromem mohou být schopni nalézt a udržet si práci sami, někteří však potřebují výraznou podporu a to jak v hledání, tak i v udržení práce. Velice důležité je neustále podporovat jedince s Aspergerovým syndromem v samostatnosti a jejich motivaci pracovat (Thorová, 2007).

3.4 Podporované zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem

Velice vhodné pro osoby s Aspergerovým syndromem se jeví Podporované zaměstnání, jehož základy položil americký psycholog Mark Gold. V 80. a 90. letech 20. století získal tento model popularitu i v západní Evropě (Černá, 2008).

Dle Šišky (2005, s. 54) se vyskytují v podporovaném zaměstnání následující fenomény:

- jedná se o smysluplnou, placenou a konkurenceschopnou práci,
- pracovní náplň je sestavena z pomocných, nekvalifikovaných činností,
- člověk s postižením pracuje na běžném pracovišti a je v kontaktu se spolupracovníky bez postižení,
- pro pracovníka je zajištěna dlouhodobá podpora, nejčastěji jde o pracovní asistenci a průběžné sledování pracovního poměru.

V České republice jsou služby podporovaného zaměstnávání využívány od roku 1995. Podporované zaměstnávání je poskytováno neziskovými organizacemi a pomáhá jedinci najít a udržet si pracovní místo. Smyslem podporovaného zaměstnání je vyrovnání příležitostí pracovního uplatnění lidí, kteří jsou znevýhodněni na trhu práce (Bazalová, 2012).

Jedná se o časově omezenou službu, která se poskytuje nejen před, ale i po nástupu do práce. Umožňuje těmto lidem získat a udržet si takové zaměstnání, které odpovídá jejich zájmu, schopnostem a osobním možnostem. Cílem je zvýšit jejich samostatnost, posílit jejich pracovní návyky a rozšířit zájem o profesní rozvoj. Tato služba poskytuje potřebnou podporu i zaměstnavateli, aby mohl člověka se znevýhodněním zaměstnat (Bělohlávková, Gnanová, 2008).

Velice pozitivní je, že v Belfastu se v roce 2017 konala první světová konference, týkající se podporovaného zaměstnávání, která nesla název “Employment for All - A Global Perspective”. Na této konferenci se 650 účastníků ze všech koutů světa (včetně České republiky) zavázalo udělat více pro plné začlenění osob se zdravotním postižením na trh práce. Konference se zaměřila na skutečnost, že zaměstnanost je naprosto zásadní nejen jako prostředek k přežití, ale také k zabránění vyloučení a izolace od společnosti. Účastníci konference zdůraznili také zásadní význam zaměstnání při vytváření osobní identity. Rovněž vzali na vědomí roli zaměstnání při budování sociálních vazeb. Další světová konference o podporovaném zaměstnávání se bude konat v Kanadě v roce 2021 (Shields, online, cit. 2020-04-04).

3.5 Chráněná pracovní místa

Další z možností, kde mohou osoby s Aspergerovým syndromem nalézt své pracovní uplatnění, je chráněné pracovní místo. Chráněné pracovní místo je vytvořené zaměstnavatelem, a to pro osobu se zdravotním postižením, na základě písemné dohody s úřadem práce. Toto pracovní místo musí být provozováno po dobu nejméně dvou let ode dne sjednaného v této dohodě. Úřad práce může poskytnout zaměstnavateli na vytvoření chráněného pracovního místa příspěvek (Černá, 2008).

Do 31. 12. 2017 zákon o zaměstnanosti nerozlišoval chráněný trh práce od volného trhu práce. Od 1. 1. 2018 došlo ke změnám v názvech příspěvků a také v rozlišení těchto pojmů. Pojem chráněný trh práce je nyní používán výhradně v souvislosti se zaměstnáváním více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců zaměstnavatele, se kterým má Úřad práce ČR uzavřenu účinnou písemnou dohodu o jeho uznání za zaměstnavatele na chráněném trhu práce (MPSV, online, cit. 2019-08-14).

3.5.1 Chráněné pracovní místo na volném trhu práce

Zaměstnavateli, který zaměstnává **méně než 50 % osob se zdravotním postižením** z celkového počtu zaměstnanců, jsou poskytnuty, podle zákona o zaměstnanosti, následující příspěvky (MPSV, online, cit. 2019-08-14):

- příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením (zákon č. 435/2004 Sb., §75),
- příspěvek na úhradu provozních nákladů vynaložených v souvislosti se zaměstnáváním osoby se zdravotním postižením (zákon č. 435/2004 Sb., §76).

3.5.2 Chráněné pracovní místo na chráněném trhu práce

Zaměstnavateli, který zaměstnává **více než 50 % osob se zdravotním postižením** z celkového počtu zaměstnanců, jsou poskytnuty, podle zákona o zaměstnanosti, následující příspěvky (MPSV, online, cit. 2019-08-14):

- příspěvek na zřízení pracovního místa pro osobu se zdravotním postižením (zákon č. 435/2004 Sb., §75),

- příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením na chráněném trhu práce (zákon č. 435/2004 Sb., §78a).
  - Celková maximální měsíční výše příspěvku pro osoby uznané v některém ze stupňů invalidity činí na jednu osobu 13 000 Kč.
  - Celková maximální měsíční výše příspěvku pro osoby zdravotně znevýhodněné činí na jednu osobu 6 000 Kč.

Lidé s Aspergerovým syndromem zde mohou získat stabilní zaměstnání, které jim dodává sebedůvěru, pocit potřebnosti a užitečnosti. Práce vede k celkovému osobnímu uspokojení a splnění jedné ze základních potřeb člověka - seberealizaci. Cílem je rozvinout u těchto osob samostatné jednání a zodpovědnost při práci. Posilují zde své pracovní dovednosti, učí se práci v kolektivu a dodržování pracovního režimu (Matoušek, 2003).

3.5.3 Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitaci stanovuje vyhláška číslo 518/2004 Sb., kterou se provádí zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (MPSV, online, cit. 2019-09-24). Pracovní rehabilitace se vztahuje k činnostem zaměřeným na získání a udržení vhodného zaměstnání osob se zdravotním postižením. Tato rehabilitace zahrnuje zejména poradenskou činnost zaměřenou na volbu zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti, zprostředkování, udržení a změn zaměstnání, vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání nebo jiné výdělečné činnosti. Pracovní rehabilitaci zajišťuje úřad práce v místě trvalého pobytu klienta a také hradí náklady s ní spojené. Tuto rehabilitaci zajišťují fyzické a právnické osoby v součinnosti s úřadem práce a to na základě individuálního plánu pracovní rehabilitace (Černá, 2008).

4 Kvantitativní výzkumné šetření

Následující část diplomové práce je věnována empirickému výzkumu, konkrétně kvantitativnímu výzkumnému šetření formou dotazníku. Tato kapitola obsahuje cíle výzkumu, metodologii výzkumu, analýzu a interpretaci výsledků dotazníkového šetření a diskuzi.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumného šetření je popsat specifika sociálního a pracovního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem. Na základě tohoto cíle byly sestaveny následující výzkumné otázky.

4.1.1 Výzkumné otázky

Ze stanoveného cíle vychází tyto výzkumné otázky:

1. Jaké je uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce?
2. Jakým aktivitám se lidé s Aspergerovým syndromem věnují ve volném čase?
3. Jaká jsou specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem?
4. Jaké prostředky a prostředí využívají lidé s Aspergerovým syndromem k navazování nových sociálních kontaktů?

4.2 Metodologie a realizace výzkumu

Empirická část této diplomové práce obsahuje kvantitativní šetření zaměřené na popis specifik sociálního a pracovního uplatnění dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem. Technikou výzkumného šetření byla analýza dotazníkového šetření, které se týkalo dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem.

Otázky dotazníku byly formulovány na základě výzkumných otázek. Celé znění dotazníku je umístěno v příloze. V úvodní části dotazníku se nachází cíl šetření, informace o anonymitě tohoto dotazníku a také sdělení pro koho je dotazník určen. U každé otázky se nachází instrukce, jak konkrétní otázku vyplnit. Dotazník má sedmadvacet otázek, z nichž prvních sedm sloužilo k charakteristice respondentů a osob s Aspergerovým syndromem. Následujících dvacet otázek se zaměřilo na popis specifik sociálního a pracovního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem. Dotazník obsahuje čtyři otázky otevřené, deset otázek polouzavřených a třináct otázek uzavřených. Většina otázek je pozitivně formulovaná. V dotazníku se též vyskytují škálové odpovědi na otázky. Ve škále je možné zvolit i odpověď 'nevím/nelze hodnotit'.

Dotazník byl vypracován v online prostředí pomocí serveru Survio.com (online, cit. 2020-05-11) a následně umístěn na sociální síť do tří skupin, které jsou určeny pro osoby s Aspergerovým syndromem a jejich blízké. Tento formát dotazování osobám s tímto syndromem vyhovoval, soudě dle jejich pozitivních komentářů a soukromých zpráv. Velkou výhodou bylo, že pokud měli respondenti při vyplňování dotazníku nějaké potíže, mohli kontaktovat zadavatelku výzkumu a konzultovat s ní případné dotazy, čehož i někteří využili. Ve dvou případech respondenti vyjádřili zájem o výsledky výzkumného šetření.

Sběr dat probíhal od 11. května 2020 do 11. června 2020. Výsledky šetření byly zpracovány do tabulek, které uvádí počty i procentuální vyjádření výsledků. V některých případech jsou pro lepší přehlednost výsledky zpracovány do grafů.

4.2.1 Charakteristika respondentů

Složení respondentů

Otázka číslo 1 zjišťovala složení respondentů ve vztahu k osobě s Aspergerovým syndromem. Dotazníkové šetření vyplnilo celkem 85 respondentů. Nejvíce respondentů bylo přímo osob s Aspergerovým syndromem, kterých bylo celkově 59, což činí 70 % z celkového počtu respondentů. Takto početné zastoupení respondentů s Aspergerovým syndromem je velice pozitivní a pro výzkum zajisté příznivé.

Dále dotazníkové šetření vyplnilo třináct rodičů osob s Aspergerovým syndromem. V řadách respondentů byli i dva partneři nebo partnerky osob s Aspergerovým syndromem a šest manželů nebo manželek osob s Aspergerovým syndromem.

V dotazníkovém šetření odpověděli také dva sourozenci osob s Aspergerovým syndromem, dva přátelé osob s Aspergerovým syndromem a jeden potomek osoby s Aspergerovým syndromem. Pro lepší přehlednost následuje tabulka s přesným výčtem respondentů a také s procentuálním vyjádřením.

Tabulka č. 2: Složení respondentů ve vztahu k osobě s Aspergerovým syndromem

Složení respondentů ve vztahu k osobě s Aspergerovým syndromem		
Vztah respondenta k osobě s AS	Počet respondentů	Počet respondentů v procentech
Osoba s Aspergerovým syndromem	59	70 %
Rodič osoby s Aspergerovým syndromem	13	16 %
Přítel / přítelkyně osoby s Aspergerovým syndromem	2	2 %
Partner / partnerka osoby s Aspergerovým syndromem	2	2 %
Manžel / manželka osoby s Aspergerovým syndromem	6	7 %
Sourozenec osoby s Aspergerovým syndromem	2	2 %
Potomek osoby s Aspergerovým syndromem	1	1 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Věk respondentů

Otázka číslo 2 se ptala respondentů na jejich věk. Jak je patrné z následující tabulky, věk respondentů se pohyboval od 18 do 75 let. Nejvíce respondentů bylo ve věku střední dospělosti.

Tabulka č. 3: Věkové složení respondentů

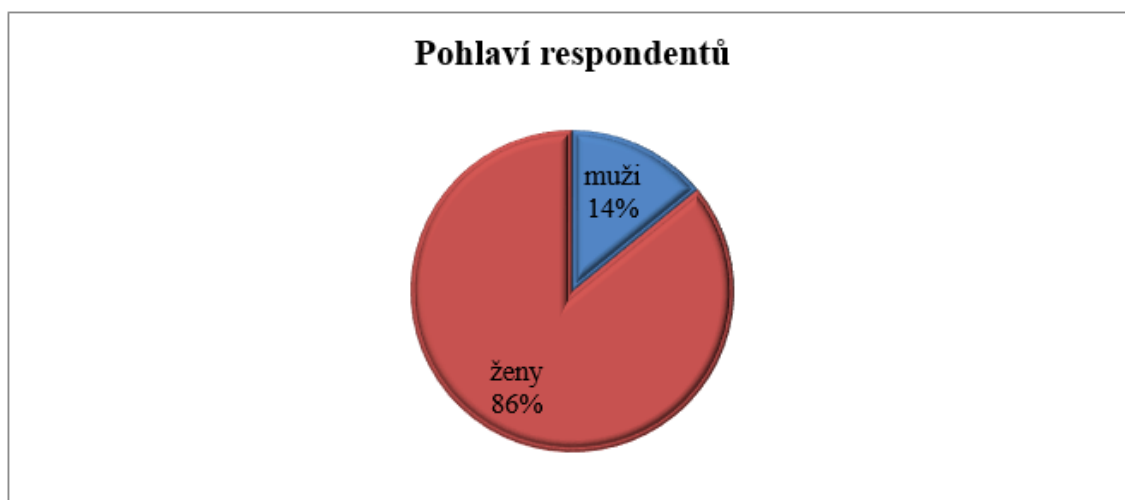
Věkové složení respondentů		
Věk respondentů	Počet respondentů	Procentuální vyjádření
0-18 let	0	0 %
19-30 let	25	29 %
31-45 let	39	46 %
46-60 let	20	24 %
61-75 let	1	1 %
Nad 76 let	0	0 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Pohlaví respondentů

Otázka číslo 3 zjišťovala pohlaví respondentů. Jak je patrné z následujícího grafického vyjádření, převážná většina respondentů byly ženy – celkem sedmdesát tři, což činí 86 % respondentů. Dotazník vyplnilo pouze dvanáct mužů, což činí 14 %.

Graf č. 2: Pohlaví respondentů

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

4.2.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Věkové složení osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 4 zjišťovala věk osoby s Aspergerovým syndromem, které se týkal tento dotazník. Věk osob s Aspergerovým syndromem se pohyboval od 18 let do 60 let. Nejvíce z nich je ve věku střední dospělosti, jak názorně ukazuje následující tabulka.

Tabulka č. 4: Věkové složení osob s Aspergerovým syndromem

Věkové složení osob s Aspergerovým syndromem		
Věk osob s Aspergerovým syndromem	Počet osob s AS	Počet osob s AS v %
18-30 let	31	37 %
31-45 let	38	45 %
46-60 let	16	19 %
Nad 60 let	0	0 %
Celkem	85	100 %

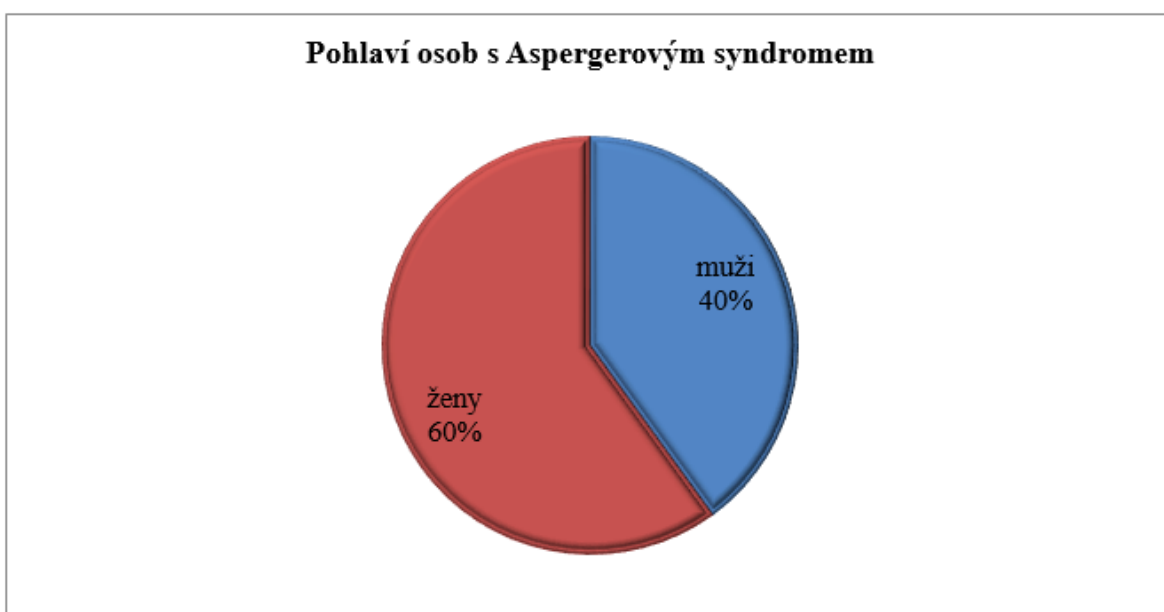
Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozí tabulky, responze tohoto dotazníku se bohužel netýkají žádné osoby s Aspergerovým syndromem starší 60 let, což může být z části zapříčiněno nedostatečnou diagnostikou tohoto syndromu v minulém století, anebo také menším vztahem starších osob k online dotazníkům.

Pohlaví osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 5 zjišťovala pohlaví osoby s Aspergerovým syndromem, které se týkal tento dotazník. Responze tohoto dotazníku se týkají 34 mužů s Aspergerovým syndromem a 51 žen s tímto syndromem. Jak je patrné z následujícího grafického vyjádření, nadpoloviční většinu činí ženy s Aspergerovým syndromem.

Graf č. 3: Pohlaví osob s Aspergerovým syndromem

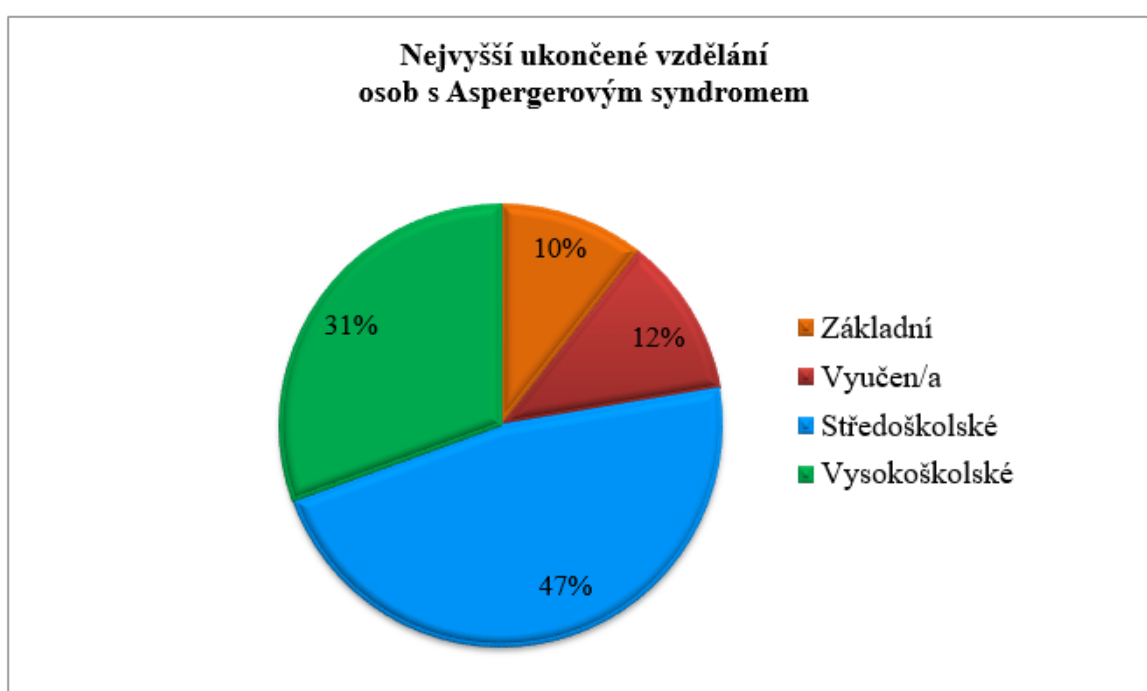

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Vzdělání osob s Aspergerovým syndromem

Dle odpovědí na otázku číslo 6 v tomto výzkumu, má nejvíce osob s Aspergerovým syndromem (počtem čtyřicet, což činí 47 %) středoškolské vzdělání, jak je patrné i z následujícího grafického vyjádření. Dvacet šest osob s Aspergerovým syndromem má vysokoškolské vzdělání a deset výuční list. Pouze základní vzdělání má devět osob s Aspergerovým syndromem, což může být i tím, že některá z osob pravděpodobně stále ještě studuje a má proto dokončené zatím jen základní vzdělání.

Graf č. 4: Nejvyšší ukončené vzdělání osob s Aspergerovým syndromem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozího grafického vyjádření, 90 % osob s Aspergerovým syndromem pokračovalo po dokončení povinného základního vzdělání dalším studiem, což je velice pozitivní fakt. Lidé s Aspergerovým syndromem mají ve většině případů výuční list, maturitu, nebo dokonce vysokoškolský titul, což je zajisté přínosné při hledání jejich uplatnění na trhu práce.

Rodinný stav osob s Aspergerovým syndromem

Dle odpovědí na otázku číslo 7 je nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem svobodná, v manželství žije 27 z nich a 13 osob s tímto syndromem je rozvedených. Ovdovělá není žádná z osob s Aspergerovým syndromem, jak je patrné i z této tabulky:

Tabulka č. 5: Rodinný stav osob s Aspergerovým syndromem

Rodinný stav osob s Aspergerovým syndromem		
Odpověď	Počet osob s AS	Počet osob s AS v %
svobodná	45	53 %
vdaná / ženatý	27	32 %
rozvedená / rozvedený	13	15 %
ovdovělá / ovdovělý	0	0 %
Celkem	85	100%

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Téměř třetina osob s Aspergerovým syndromem žije v manželském svazku, což je zajisté příznivá skutečnost. Třináct osob s Aspergerovým syndromem je rozvedených, což znamená, že si také byly schopni nalézt partnera, bohužel se jim však nepodařilo toto partnerství udržet, což by bezpochyby bylo vhodné podrobit dalšímu zkoumání.

4.3 Analýza dat a interpretace výsledků dotazníkového šetření

4.3.1 Uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce

Uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce zkoumají v dotazníkovém šetření otázky číslo 9, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 a také část otázky číslo 8.

Sociální a pracovní vztahy osob s Aspergerovým syndromem

V otázce číslo 9 měli respondenti označit výroky, které pro osobu s Aspergerovým syndromem platí. Respondenti v této otázce mohli zvolit jednu, nebo více odpovědí. Převážná většina této otázky se týkala zaměstnání osob s Aspergerovým syndromem a jejich vztahy na pracovišti.

Tabulka č. 6: Sociální a pracovní vztahy osob s Aspergerovým syndromem

Sociální a pracovní vztahy osob s Aspergerovým syndromem		
Hodnocené výroky	Počet kladných odpovědí	Procentuální vyjádření ⁶
Má stálé zaměstnání.	44	52 %
Je spokojená/ný ve svém zaměstnání.	24	28 %
Udržuje přátelský vztah se svými kolegy.	23	27 %
Chodí na firemní akce např. Vánoční večírky.	16	19 %
Žádná z výše uvedených odpovědí pro tuto osobu s Aspergerovým syndromem neplatí.	14	16 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem má, dle responzí tohoto dotazníkového šetření, stálé zaměstnání, což je relativně pozitivní výsledek. Pravděpodobně k tomu přispívá i to, že 90 % osob s Aspergerovým syndromem v tomto dotazníkovém šetření má vyšší než základní vzdělání.

⁶ Procentuální vyjádření z celkového počtu responzí

Další příznivá fakta jsou, že téměř třetina osob s Aspergerovým syndromem udržuje přátelský vztah se svými kolegy a necelá třetina osob s Aspergerovým syndromem je spokojená ve svém zaměstnání.

Pouze 16 osob s Aspergerovým syndromem, z celkového počtu 85 responzí, chodí na firemní akce, jako jsou například Vánoční večírky. Na takovýchto akcích se pravděpodobně setkají s nestrukturovanými situacemi a v případě větší firmy i s velkým počtem neznámých lidí, což může být pro osobu s Aspergerovým syndromem stresující. Je proto obdivuhodné, že se těchto 16 osob s Aspergerovým syndromem účastní firemních akcí, které jsou většinou dobrovolné.

Využití odborného poradenství (pracovní rehabilitace)

Otázka číslo 19 zjišťovala, jestli osoby s Aspergerovým syndromem využily při hledání zaměstnání odborného poradenství (pracovní rehabilitace). Jednotlivé responze jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka č. 7: Využití odborného poradenství (pracovní rehabilitace)

Využití odborného poradenství (pracovní rehabilitace)		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
ano	12	14 %
ne	69	81 %
nevím	4	5 %
Celkem	85	100 %

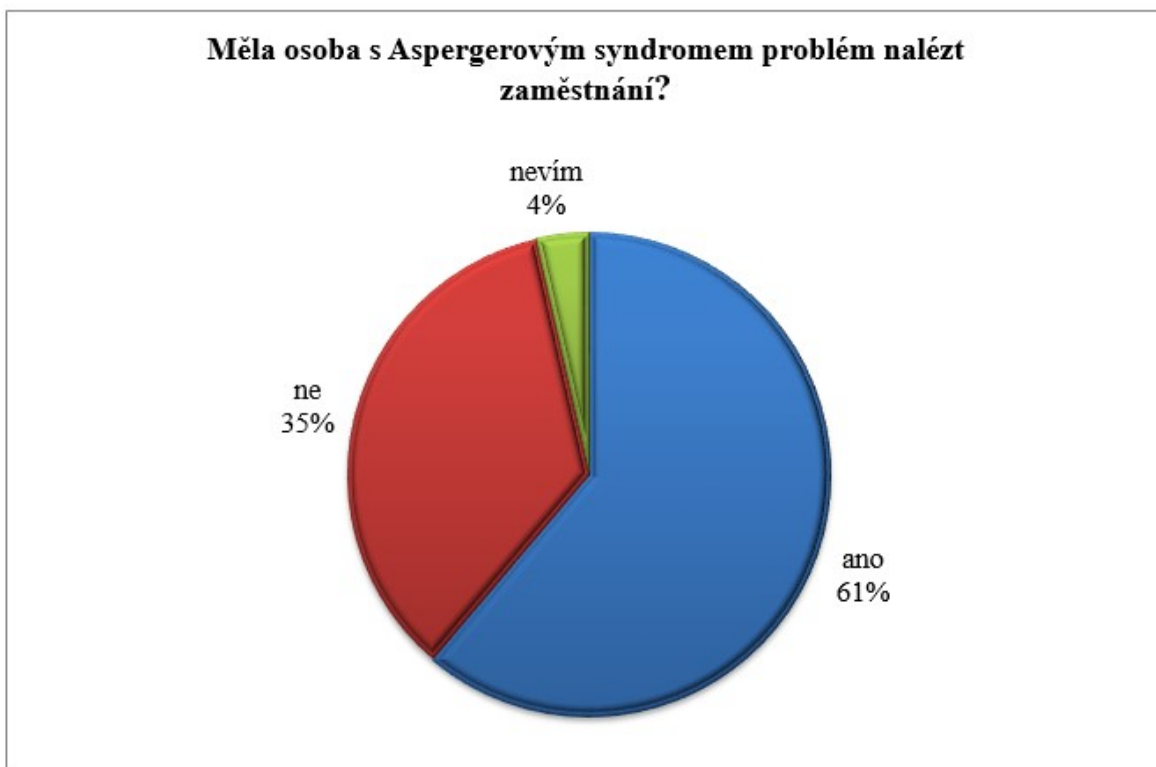
Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Dle odpovědí pouze 12 osob s Aspergerovým syndromem těchto odborných služeb využilo, což činí pouze 14 % z celkového počtu respondentů. Pokud by se zvýšilo využití odborného poradenství, mohlo by to pravděpodobně příznivě ovlivnit zaměstnanost těchto osob. Otázkou však zůstává, jestli jsou lidé s Aspergerovým syndromem informováni, že mohou pracovní rehabilitace využít. A jestli je jim také příslušnými institucemi aktivně nabízena. Vyjádření jedné z respondentek v otázce číslo 21, které znělo: „*pracovní místo*“ *nyní nemám, ani asi mít nebudu, jsem OSVČ, protože na Úřadě práce mi žádnou asistenci s hledáním práce neposkytli, ani pracovní rehabilitaci.*“ tuto tezi podporuje.

Hledání zaměstnání

Z otázky číslo 20 vyplynulo, že nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem měla problém nalézt zaměstnání, jak je zřetelně vidět i z následujícího grafického vyjádření.

Graf č. 5: Měla osoba s Aspergerovým syndromem problém nalézt zaměstnání?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Více než šedesát procent osob s Aspergerovým syndromem mělo problém nalézt zaměstnání. Svou roli zde zřejmě může hrát i to, že více než osmdesát procent osob s Aspergerovým syndromem nevyužilo odborného poradenství. Jak bylo již zmíněno dříve, zajisté by bylo pozitivní, kdyby úřad práce osobám s Aspergerovým syndromem aktivněji nabízel pracovní rehabilitaci.

Hledání pracovního místa

Otázka číslo 21 se zabývala tím, kde se osoby s Aspergerovým syndromem dověděly o pracovní nabídce na své stávající pracovní místo. Pokud lidé s Aspergerovým syndromem momentálně nemají zaměstnání, tak kde se dověděli o pracovní nabídce na své bývalé pracovní místo.

Tabulka č. 8: Kde nebo od koho se osoba s Aspergerovým syndromem dověděla o pracovní nabídce na své pracovní místo?

Kde nebo od koho se osoba s Aspergerovým syndromem dověděla o pracovní nabídce na své pracovní místo?		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
Na internetu, přes internetový pracovní portál	24	28 %
Od přátel, nebo známých	10	12 %
Od rodinného příslušníka	5	6 %
Z inzerce	5	6 %
Založili si svou firmu, nebo živnost (OSVČ)	5	6 %
Zeptali se na pracovní místo přímo v podniku	4	5 %
Prostřednictvím Úřadu práce	2	2 %
Firma jim sama nabídla pracovní místo	2	2 %
Pomocí organizace Nautis	2	2 %
Pomocí bývalé školy	1	1 %
Od lékaře	1	1 %
Na třídní schůzce jejich dětí	1	1 %
Osoba s Aspergerovým syndromem nikdy nepracovala	14	16 %
Nevím	9	11 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nejvíce osob s Aspergerovým syndromem, celkem 24, nalezlo zaměstnání přes internetový pracovní portál. Respondenti nejčastěji uváděli portály Jobs.cz a LinkedIn. Dva respondenti také uvedli, že své pracovní místo našli na Facebooku.

Deset osob s Aspergerovým syndromem se dovědělo o pracovní nabídce na své pracovní místo od přátel nebo známých. Pět osob s Aspergerovým syndromem se dovědělo o pracovní nabídce od svých příbuzných. Zde se ukazuje, jak jsou sociální vztahy osob s Aspergerovým syndromem přínosné.

Dva respondenti uvedli, že se osoba s Aspergerovým syndromem dověděla o pracovní nabídce na své pracovní místo pomocí organizace Nautis. Což je zajisté velice pozitivní fakt.

Dále se lidé s Aspergerovým syndromem dověděli o pracovní nabídce na své pracovní místo z inzerce, prostřednictvím Úřadu práce, pomocí bývalé školy, nebo od lékaře.

Dvěma respondentům firma sama nabídla pracovní místo, což je velice zajímavé a kladné zjištění. Další respondenti uvedli, že se ve čtyřech případech osoby s Aspergerovým syndromem zeptali na pracovní místo přímo v podniku, v kterém jsou nyní zaměstnání.

Pět osob s Aspergerovým syndromem si založilo svou firmu, nebo živnost (OSVČ).

Čtrnáct osob s Aspergerovým syndromem nikdy nepracovalo. Na čemž může mít podíl již dříve zmíněné nedostatečné využívání pracovní rehabilitace, nebo to, že pravděpodobně některá z osob s tímto syndromem stále ještě studuje.

Devět respondentů netušilo, kde nebo od koho se osoba s Aspergerovým syndromem dověděla o pracovní nabídce na své pracovní místo.

Nácvik pracovního pohovoru

Otázka číslo 22 zjišťovala, zda osoby s Aspergerovým syndromem nacvičovaly pracovní pohovor, než na něj šly. Jak je patrné z následujícího grafického vyjádření, téměř polovina osob s Aspergerovým syndromem si pracovní pohovor nacvičovala.

Graf č. 6: Nacvičovala si osoba s Aspergerovým syndromem pracovní pohovor?

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Celkem 27 osob s Aspergerovým syndromem si pracovní pohovor, předtím než na něj šlo, nenacvičovalo, což činí celkem třicet dva procent. Jedním z důvodů může být, že převážná většina osob s Aspergerovým syndromem neabsolvovala pracovní rehabilitaci, jak vyplynulo z otázky číslo 19.

Devět respondentů na tuto otázku nevědělo odpověď. V devíti případech osoba s Aspergerovým syndromem nikdy nezamýšlela na pracovní pohovor jít. Důvodem může být i to, že pět osob s Aspergerovým syndromem založilo svou firmu, nebo jsou OSVČ, jak se ukázalo již z odpovědí na otázku číslo 21.

Profese osob s Aspergerovým syndromem

Prostřednictvím otázky číslo 23 se zjišťovalo, jaké profese osoby s Aspergerovým syndromem vykonávají. Rozčlenění do jednotlivých odvětví bylo provedeno volně dle Klasifikace ekonomických činností (Český statistický úřad, online, 2020-12-06) a je vyobrazeno v následující tabulce. Konkrétní profese osob s Aspergerovým syndromem jsou uvedeny v příloze této práce.

Tabulka č. 9: Profese osob s Aspergerovým syndromem

Profese osob s Aspergerovým syndromem		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
IT specialista, programátor, grafik	14	16 %
Administrativní pracovník	13	15 %
Pedagogický pracovník	10	12 %
Pracovník v sociálních službách	7	8 %
Pracovník v kovovýrobě	4	5 %
Pracovník v úklidových službách	4	5 %
Pracovník ve velkoobchodě, maloobchodě	3	4 %
Pracovník v dopravě, skladování a poštovní činnosti	2	2 %
Pracovník ve zdravotnictví	2	2 %
Technický pracovník	2	2 %
Pracovník v pohostinství	1	1 %
Pracovník v textilním průmyslu	1	1 %
Pracovník ve vydavatelské a mediální činnosti	1	1 %
Umělec	1	1 %
Právník	1	1 %
Osoba s AS nikdy nepracovala.	14	16 %
Nevím	5	6 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nejvíce osob s Aspergerovým syndromem, celkem čtrnáct, pracuje v oblasti informačních technologií. Tuto profesi si zřejmě zvolily, protože jim práce s počítačem vyhovuje, jelikož

je předvídatelná a strukturovaná. Pravděpodobně se při této profesi nesetkají s nečekanými sociálními interakcemi, které by jim mohly činit potíže.

Další nejpočetnější skupinou z profesí osob s Aspergerovým syndromem je administrativní práce s celkovým zastoupením patnáct procent. I zde je možné, že si osoby s Aspergerovým syndromem tuto profesi vybraly z důvodu menší pravděpodobnosti nečekaných sociálních interakcí.

Celkem překvapivé je, že na třetím místě se vyskytuje profese pedagogického pracovníka, vzhledem k tomu, že pedagogický pracovník se setkává při výkonu svého zaměstnání s nestrukturovanými sociálními situacemi. Avšak většina pracovní doby je strukturována dle rozvrhu, což zajisté osobám s Aspergerovým syndromem vyhovuje. Jeden z respondentů dokonce uvedl, že je vysokoškolský učitel.

Další z profesí, které respondenti uvedli, byl pracovník v sociálních službách s celkovým počtem sedmi responzí. Dále se v responzích objevil pracovník v kovovýrobě a to celkem čtyřikrát. Pracovník v úklidových službách se v odpovědích vyskytl taktéž čtyřikrát.

Pracovní pozici pracovník ve velkoobchodě, nebo maloobchodě, respondenti uvedli celkem třikrát. Pracovník v dopravě, skladování a poštovní činnosti se objevil v responzích dvakrát. Dva lidé s Aspergerovým syndromem pracují ve zdravotnictví. Na pozici technického pracovníka jsou zaměstnaní dva lidé s Aspergerovým syndromem.

Po jednom výskytu se v responzích objevil pracovník v pohostinství, pracovník v textilním průmyslu a pracovník ve vydavatelské a mediální činnosti. Jedenkrát se vyskytly v responzích pracovní pozice umělec a právník. V profesi právníka pravděpodobně využije osoba s Aspergerovým syndromem bohatou slovní zásobu, kterou ve většině případů osoby s Aspergerovým syndromem mají.

Pět respondentů nevědělo, jakou profesí osoba s Aspergerovým syndromem vykonává. Ve čtrnácti případech osoba s Aspergerovým syndromem nikdy nepracovala, což je celkem vysoké číslo, které pravděpodobně může být zapříčiněno i vysokým procentem nevyužití pracovní rehabilitace, jak již bylo zmíněno v této práci dříve.

Chráněná pracovní místa

Z otázky číslo 24 vyplynulo, že pouze 7 % osob s Aspergerovým syndromem pracuje na chráněném pracovním místě, jak je dobře vidět i v následující tabulce.

Tabulka č. 10: Pracuje osoba s AS na chráněném pracovním místě?

Pracuje osoba s AS na chráněném pracovním místě?		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
ano	6	7 %
ne	78	92 %
nevím	1	1 %
Celkem	85	100%

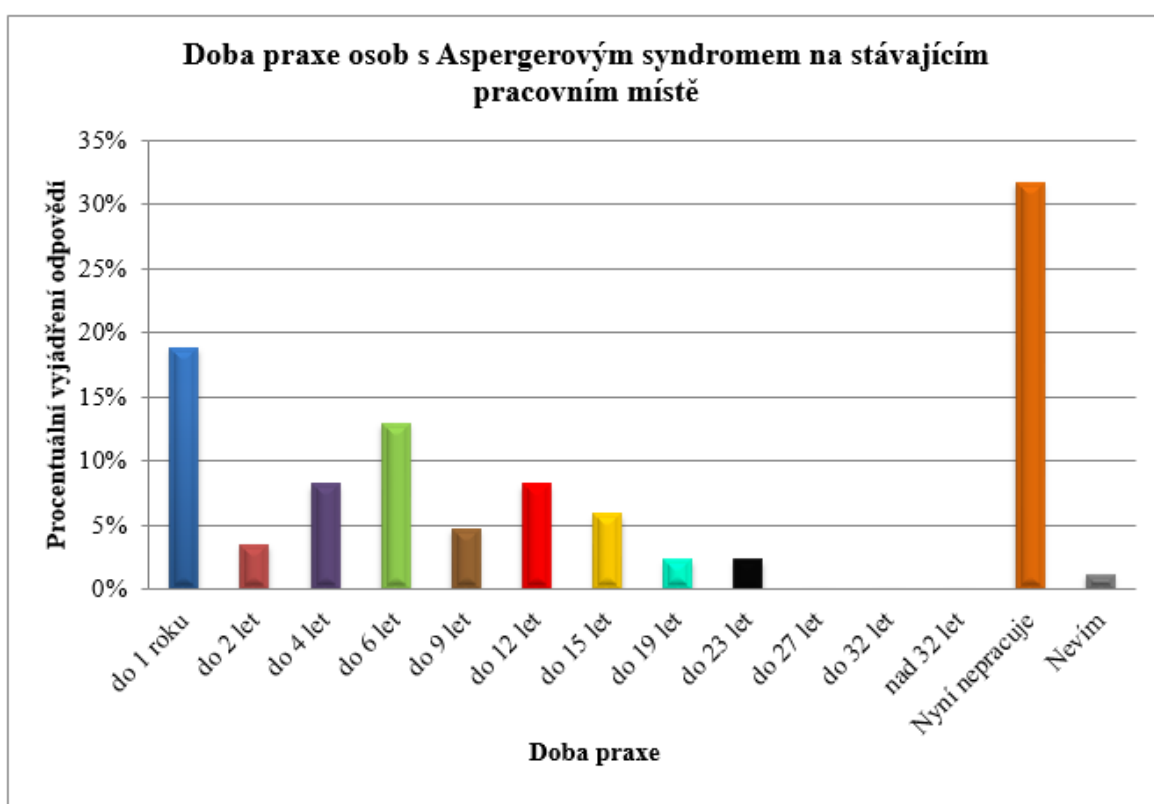
Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozí tabulky, 92 % osob s Aspergerovým syndromem nepracuje na chráněném pracovním místě. Zajisté by vzhledem k zjištění z předchozí otázky, že čtrnáct osob s Aspergerovým syndromem nikdy nepracovalo, bylo vhodné, kdyby těmto osobám bylo chráněné místo případně nabídnuto.

Doba praxe osob s Aspergerovým syndromem na stávajícím pracovním místě

Otázka číslo 25 se zabývala tím, jak dlouho osoby s Aspergerovým syndromem pracují na svém stávajícím pracovním místě. Jednotlivé odpovědi byly roztrženy do jednotlivých škál, tyto škály byly rozepsány dle Základní platové tabulky pro rok 2020 (online, 2020-06-12). Dle těchto časových úseků a responzí je vypracován následující graf, který znázorňuje dobu praxe osob s Aspergerovým syndromem na stávajícím pracovním místě.

Graf č. 7: Doba praxe osob s Aspergerovým syndromem na stávajícím pracovním místě

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Šestnáct osob s Aspergerovým syndromem je na svém stávajícím pracovním místě jeden rok, nebo dobu kratší. Časový úsek do jednoho roku je nejčastěji uváděná doba praxe osob s Aspergerovým syndromem v tomto výzkumu, jak je patrné i z předchozího grafického vyjádření.

Ve třech responzích bylo uvedeno, že osoba s Aspergerovým syndromem má délku praxe na svém stávajícím pracovním místě do 2 let. Sedmkrát je délka praxe na stávajícím pracovním místě do 4 let. Celkem jedenáctkrát jsou osoby s Aspergerovým syndromem na svém stávajícím pracovním místě do 6 let.

Čtyři lidé s Aspergerovým syndromem pracují na svém stávajícím pracovním místě do 9 let. Sedm osob s Aspergerovým syndromem je zaměstnáno na svém stávajícím pracovním místě do 12 let. Pět responzí uvedlo, že osoba s Aspergerovým syndromem má délku praxe na svém stávajícím pracovním místě do 15 let.

Dvakrát činí doba praxe osob s Aspergerovým syndromem na jejich stávajícím pracovním místě do 19 let a dvakrát je délka praxe do 23 let. Žádná z osob s Aspergerovým syndromem není na svém stávajícím pracovním místě déle než 23 let.

Jeden z respondentů nevěděl, jak odpovědět na tuto otázku. Dvacet sedm osob s Aspergerovým syndromem nyní nepracuje. Toto číslo by mohlo být pravděpodobně nižší, kdyby byla osobami s Aspergerovým syndromem častěji využívána pracovní rehabilitace, jak již bylo zmíněno dříve v této práci. Dále by zajisté mělo pozitivní vliv, kdyby tyto osoby měly možnost pracovat na chráněných pracovních místech.

Zastoupení osob s poruchou autistického spektra na pracovišti

Z otázky číslo 26 vyplynulo, že v patnácti případech pracuje ve firmě, která zaměstnává jedince s Aspergerovým syndromem, více osob s poruchou autistického spektra, jak je patrné z následující tabulky.

Tabulka č. 11: Pracuje ve firmě více osob s poruchou autistického spektra?

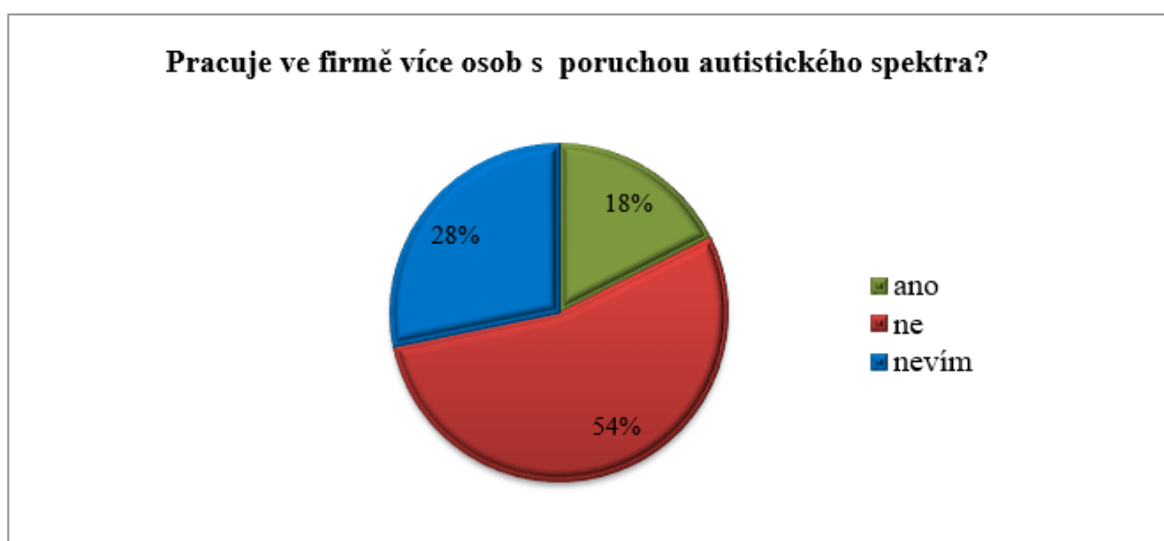
Pracuje ve firmě více osob s poruchou autistického spektra?		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
ano	15	18 %
ne	46	54 %
nevím	24	28 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Pouze pět respondentů uvedlo, kolik přesně osob s poruchou autistického spektra tato firma zaměstnává. Dle těchto responzí, čtyři firmy zaměstnávají dvě osoby s poruchou autistického spektra a jedna firma tři osoby s poruchou autistického spektra.

Jak je patrné z následujícího grafického vyjádření, nadpoloviční většina firem, v kterých jsou zaměstnáni lidé s Aspergerovým syndromem, o kterých respondenti vyplnili tento dotazník, nezaměstnává více než jednu osobu s poruchou autistického spektra.

Graf č. 8: Pracuje ve firmě více osob s poruchou autistického spektra?

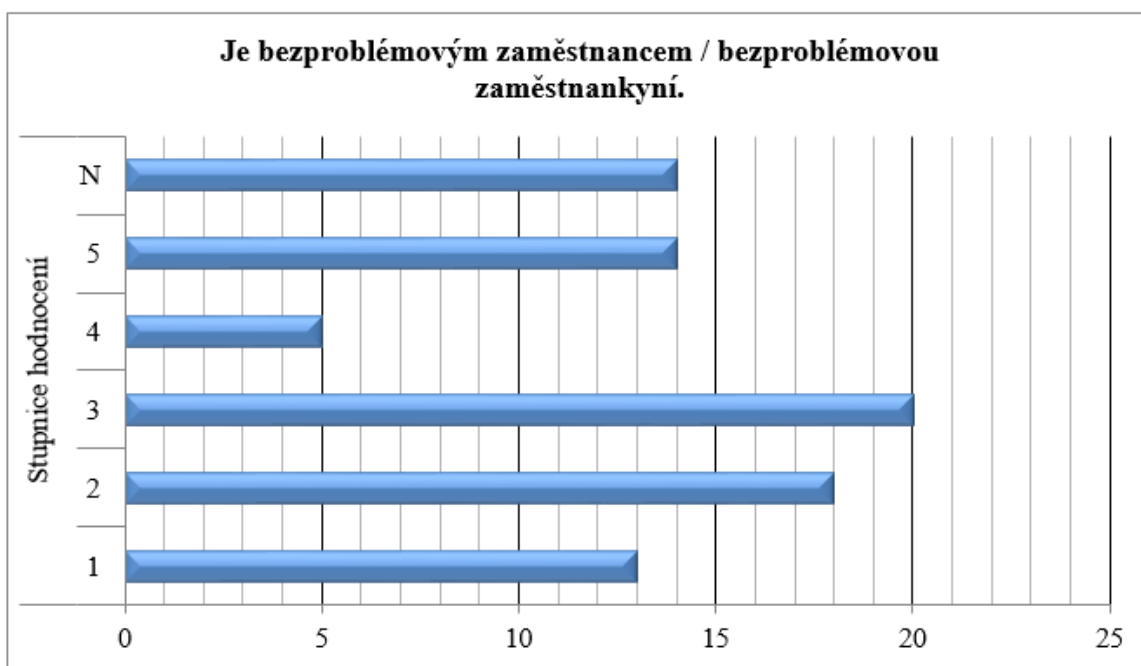

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Osoba s Aspergerovým syndromem v roli zaměstnance

Jeden z výroků otázky číslo 8 sledoval, jak respondenti hodnotí to, jestli je osoba s Aspergerovým syndromem bezproblémovým zaměstnancem, nebo zaměstnankyní. Respondenti měli ohodnotit jednotlivé výroky týkající se osoby s Aspergerovým syndromem na stupnici od 1 do 5, kdy 1 znamená „zcela souhlasí“, a 5 „vůbec nesouhlasí“. Pokud respondenti nevěděli, nebo nemohli daný výrok ohodnotit, měli zvolit možnost N, která vyjadřovala odpověď nevíم/nelze hodnotit. Jak respondenti ohodnotili výrok, jestli je osoba s Aspergerovým syndromem bezproblémovým zaměstnancem, nebo bezproblémovou zaměstnankyní, vidíme v následujícím grafu.

Graf č. 9: Je bezproblémovým zaměstnancem / bezproblémovou zaměstnankyní.

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Třetina respondentů ohodnotila to, zdali je osoba s Aspergerovým syndromem bezproblémovým zaměstnancem, nebo bezproblémovou zaměstnankyní, na stupnici hodnocení na stupeň číslo 1 nebo 2. Nejčastěji respondenti hodnotili tento výrok na prostřední stupeň hodnocení 3. Z grafu tedy vyplývá, že nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem je vnímána jako bezproblémový zaměstnanec, což je zajisté pozitivní fakt.

4.3.2 Volný čas osob s Aspergerovým syndromem

Jakým aktivitám se lidé s Aspergerovým syndromem věnují ve volném čase, se zabývaly v dotazníku otázky číslo 16, 17 a 18.

Oblíbené činnosti osob s Aspergerovým syndromem

Otevřená otázka číslo 16 se dotazovala na to, jakou činnost osoby s Aspergerovým syndromem vykonávají nejraději. Jelikož tato otázka dala respondentům možnost vyjádřit se, naskytlo se zde mnoho rozličných odpovědí, jak je patrné z následující tabulky.

Tabulka č. 12: Oblíbené činnosti osob s Aspergerovým syndromem

Oblíbené činnosti osob s Aspergerovým syndromem		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření
Četba	14	16 %
Hraní her na počítačích, mobilních telefonech a herních konzolích, sledování videí o těchto hrách	11	13 %
Umělecká tvůrčí činnost	10	12 %
Práce na počítači, na internetu	8	9 %
Spánek, odpočinek, relaxační činnosti	6	7 %
Turistika	5	6 %
Domácí práce / práce na zahradě	5	6 %
Sledování videí, seriálů, dokumentů, filmů	4	5 %
Sport	4	5 %
Přemýšlení, plánování	3	4 %
Za oblíbenou činnost považují výkon svého zaměstnání	3	4 %
Sledování statistik, evidencí, informací	2	2 %
Poslech hudby	2	2 %
Řízení auta	2	2 %
Ochrana zvířat, práce se zvířaty	2	2 %
Žádnou oblíbenou činnost nemá	2	2 %
Nevím	2	2 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nejpočetněji zastoupenou oblíbenou činností osob s Aspergerovým syndromem byla četba, respondenti často uváděli četbu knih a časopisů, jedna z odpovědí byla četba letáků a sledování akcí v obchodech. Četbu má jako nejoblíbenější činnost 16 % osob s Aspergerovým syndromem.

Druhá nejčastěji uvedená oblíbená činnost osob s Aspergerovým syndromem bylo hraní her na počítačích, mobilních telefonech, herních konzolích a sledování videí o těchto hrách. Respondenti, kteří uvedli, že osoba s Aspergerovým syndromem ráda hraje počítačové hry, uváděli i konkrétní hry a to například Minecraft, Starcraft 2, Mezinárodní dáma. Jeden z respondentů napsal: „*Věnuju se svému zájmu o sci-fi a fantasy, ať už ve filmové, herní nebo knižní podobě.*“ Autorka tohoto výzkumu se v praxi setkala s tím, že osoby s Aspergerovým syndromem často jeví značný zájem o sci-fi a fantasy žánr.

Na třetím místě oblíbených činností osob s Aspergerovým syndromem se objevila umělecká tvůrčí činnost, jako například malování, skládání hudby, zpěv, hra na hudební nástroj, skládání básní, psaní fantasy příběhů. Jako čtvrtá nejpočetněji zastoupená oblíbená činnost se objevila práce na počítači a na internetu.

Na pátém místě oblíbených činností se objevil spánek, odpočinek, relaxační činnosti. Jako relaxační činnost uvedl jeden z respondentů ležení ve vaně. Na šestém místě, shodně se stejným počtem responzí, se objevila s pěti výskyty turistika a s pěti responzemi domácí práce / práce na zahradě. Sledování videí, seriálů, dokumentů a filmů patřilo také mezi uváděné oblíbené činnosti, jeden z respondentů uvedl „*Kouká rád na dokumenty o válce, nebo o přírodních katastrofách.*“

Další oblíbenou činností osob s Aspergerovým syndromem je sport. Tři osoby s Aspergerovým syndromem mají jako svou oblíbenou činnost přemýšlení a plánování. Jedna z odpovědí zněla: „*Takovou, která je pravidelná – rutinu*“ což naprosto koresponduje s diagnózou Aspergerova syndromu. Další odpověď zněla „*samostatnou, bez hromady lidí kolem sebe.*“ což se také shoduje s diagnózou Aspergerova syndromu.

Dle responzí považují tři lidé s Aspergerovým syndromem za svou oblíbenou činnost výkon svého zaměstnání. Konkrétně šlo o vytváření grafických návrhů, informatiku a právo. Dvakrát se v responzích objevilo sledování statistik, evidencí, informací, například sledování meteorologických statistik. Další uvedené oblíbené činnosti osob s Aspergerovým syndromem jsou poslech hudby, ochrana zvířat a práce se zvířaty. Dvakrát se objevilo jako oblíbená činnost člověka s Aspergerovým syndromem řízení auta, jedna z respondentek dokonce uvedla, že řízení auta miluje. Jeden člověk s Aspergerovým syndromem uvedl, že žádnou oblíbenou činnost nemá.

Volnočasové aktivity osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 17 je zdánlivě podobná předchozí otázce číslo 16, avšak v této otázce mohli respondenti uvádět více činností, které osoby s Aspergerovým syndromem vykonávají ve svém volném čase. Je zde tedy velice zajímavé, že přestože v otázce číslo 16 bylo v responzích uvedeno, že šest osob s Aspergerovým syndromem považuje za oblíbenou činnost spánek, odpočinek a relaxační činnosti, v této otázce žádný z respondentů neuvedl, že by se osoba s Aspergerovým syndromem věnovala ve svém volném čase nějaké relaxační činnosti nebo odpočinku.

Responze na tuto otázku, jsou seřazeny dle četnosti výskytů v následující tabulce.

Tabulka č. 13: Volnočasové aktivity osob s Aspergerovým syndromem

Volnočasové aktivity osob s Aspergerovým syndromem		
Odpověď	Počet odpovědí	Procentuální vyjádření⁷
Používání počítače	68	80 %
Četba	53	62 %
Sledování televize	34	40 %
Sport	26	31 %
Umělecká tvůrčí činnost	8	9 %
Kynologie	6	7 %
Domácí práce a práce na zahradě	5	6 %
Turistika	4	5 %
Sebevzdělávání, osobnostní rozvoj	4	5 %
Pobyt v přírodě, rybaření	2	2 %
Poslech hudby	1	1 %
Řízení auta	1	1 %
Sledování statistik, evidencí, informací	1	1 %
Luštění křížovek	1	1 %
Nemá volný čas	1	1 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

⁷ Vyjádření odpovědí v % ve vztahu k celkovému počtu osob s Aspergerovým syndromem.

Nejčastější odpovědí bylo, že se osoby s Aspergerovým syndromem ve svém volnu věnují používání počítače, tato odpověď byla vyznačena v 80 % responzí. Druhou nejčastěji provozovanou volnočasovou aktivitou je četba s 62 %. Dále respondenti uváděli, že jedinci s Aspergerovým syndromem sledují televizi.

Téměř třetina lidí s Aspergerovým syndromem sportuje. Respondenti nejčastěji uváděli, že se osoba s Aspergerovým syndromem věnuje sportům jako je cyklistika a běh. Dále se v responzích objevilo plavání, golf, fotbal, jízda na koni, posilování, tenis, jóga a tanec.

Rovněž se některé osoby s Aspergerovým syndromem věnují ve svém volném čase umělecké tvůrčí činnosti, kynologii, domácím pracím, pracím na zahradě, turistice.

Čtyři lidé s Aspergerovým syndromem se ve svém volnu věnují sebevzdělávání a osobnostnímu rozvoji. Jedna z responzí uvádí, že se jedinec s Aspergerovým syndromem ve svém volném čase učí norsky. Dvě osoby skládají ve svém volnu Rubikovu kostku a puzzle.

Osoby s Aspergerovým syndromem také ve dvou případech tráví svůj volný čas pobytom v přírodě, nebo rybařením. Dále lidé s Aspergerovým syndromem ve svém volném čase poslouchají hudbu, řídí auto, sledují statistiky, evidence anebo luští křížovky. Jeden z respondentů přispívá ve svém volném čase do Wikipedie. Jedna z odpovědí byla, že osoba s Aspergerovým syndromem nemá volný čas.

Většina z těchto sportů a činností je individuálních, což zřejmě těmto osobám, vzhledem k jejich diagnóze, vyhovuje. V této otázce se také ukázalo, že ačkoliv osoby s Aspergerovým syndromem mají oblíbenou například již zmíněnou relaxační činnost, neznamená to, že ji ve svém volném čase vykonávají, zajisté by se měl tento poznatek podrobit dalšímu zkoumání.

Dobrovolnická činnost osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 18 zjišťovala, zda osoby s Aspergerovým syndromem vykonávají nebo v minulosti vykonávaly dobrovolnickou činnost.

Tabulka č. 14: Dobrovolnická činnost osob s Aspergerovým syndromem

Vykonává nebo vykonávala osoba s Aspergerovým syndromem dobrovolnickou činnost?		
Odpověď	Počet odpovědí	Vyjádření odpovědí v %
ano	31	36 %
ne	50	59 %
nevím	4	5 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak vyplývá z předchozí tabulky a následujícího grafu, více jak třetina osob s Aspergerovým syndromem vykonává nebo v minulosti vykonávala dobrovolnickou činnost, což je zajisté velice pozitivní zjištění.

Graf č. 10: Dobrovolnická činnost osob s Aspergerovým syndromem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Respondenti také měli možnost v této otázce popsat jakou dobrovolnickou činnost osoby s Aspergerovým syndromem vykonávají nebo vykonávaly. Dvacet respondentů této možnosti využilo. Uvedené dobrovolnické činnosti jsou přehledně znázorněny v následující tabulce.

Tabulka č. 15: Přehled dobrovolnických činností osob s Aspergerovým syndromem

Přehled dobrovolnických činností osob s Aspergerovým syndromem	
Druh dobrovolnické činnosti	počet osob s AS, kteří se na této činnosti podíleli
Dobrovolnická činnost pro děti s poruchami autistického spektra a jinými handicap	2
Dobrovolnická činnost v organizacích pro mentálně postižené	2
Dobrovolnická činnost se seniory	2
Doučování	1
Pomoc potřebným, veřejně prospěšné činnosti	3
Ochrana zvířat	4
Ekologické aktivity, úklid a ochrana přírody	3
Sbor dobrovolných hasičů	2
Dobrovolnická činnost v rámci spolku Skaut	1

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

V rámci dobrovolnické činnosti s dětmi s poruchami autistického spektra a jinými handicap byla uvedena například dobrovolnická činnost na tábore pro děti s Aspergerovým syndromem.

Co se týče dobrovolnické činnosti v organizacích pro mentálně postižené, bylo uvedeno například divadlo s mentálně postiženými, nebo také dobrovolnictví v denním stacionáři pro mentálně postižené. Jako veřejně prospěšné činnosti byly uvedeny výmalba místnosti v kostele, opravy na dětském hřišti, aktivity pro obec.

Pozitivním faktem je, že se osoby s Aspergerovým syndromem angažují v rozličných dobrovolnických činnostech. Zajisté je to smysluplné a prospěšné společenské uplatnění.

4.3.3 Specifika sociálního života osob s Aspergerovým syndromem

Jaká jsou specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem zjišťovaly otázky číslo 8, 9, 10, 11, 15 a otázka číslo 27.

Specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 8 se zabývala specifiky života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem. Respondenti měli hodnotit jednotlivé výroky týkající se osoby s Aspergerovým syndromem na stupnici od 1 do 5, kdy 1 znamená „zcela souhlasí“ a 5 „vůbec nesouhlasí“. Pokud respondenti nevěděli, nebo nemohli daný výrok ohodnotit, měli zvolit možnost N, která vyjadřovala odpověď nevím/nelze hodnotit. V následující tabulce je přehled jednotlivých odpovědí.

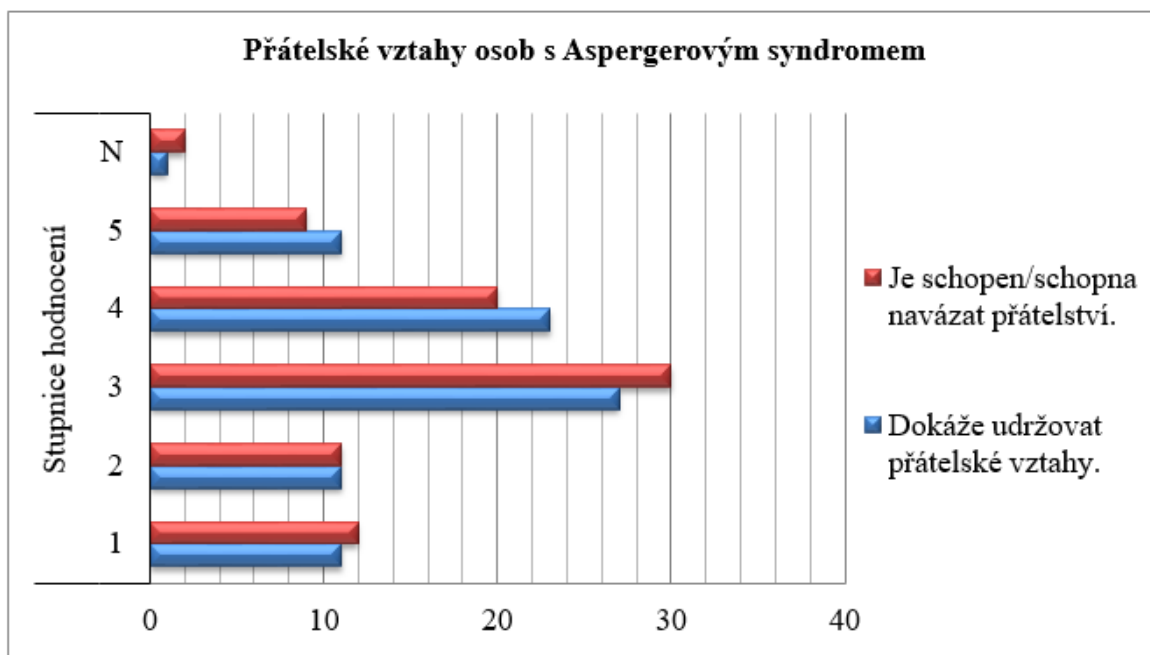
Tabulka č. 16: Specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem

Specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem						
Hodnocený výrok	Stupnice hodnocení					
	1	2	3	4	5	N
Je schopen/schopna navázat přátelství.	12	11	30	20	9	2
Dokáže udržovat přátelské vztahy.	11	11	27	23	11	1
Je dobrým partnerem. / Je dobrou partnerkou.	6	17	20	13	10	18
Dokáže sám/sama pečovat o děti.	24	13	8	4	14	21
Zvládá bez pomoci běžný úklid domácnosti.	23	21	13	14	10	3
Zvládá bez pomoci nákup potravin, oblečení, drogerie.	36	14	14	9	10	1
Zvládá zabezpečit chod domácnosti	22	15	15	13	15	4
Je bezproblémovým zaměstnancem / bezproblémovou zaměstnankyní.	13	18	20	5	14	14
Celkem	147	120	147	101	93	64

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

První dva hodnocené výroky se týkaly oblasti přátelství, jak je patrné z následujícího grafu. V něm nalezneme srovnání hodnocení toho, jestli jsou osoby s Aspergerovým syndromem schopny navázat přátelství a toho, jestli jsou schopni přátelské vztahy udržovat.

Graf č. 11: Přátelské vztahy osob s Aspergerovým syndromem

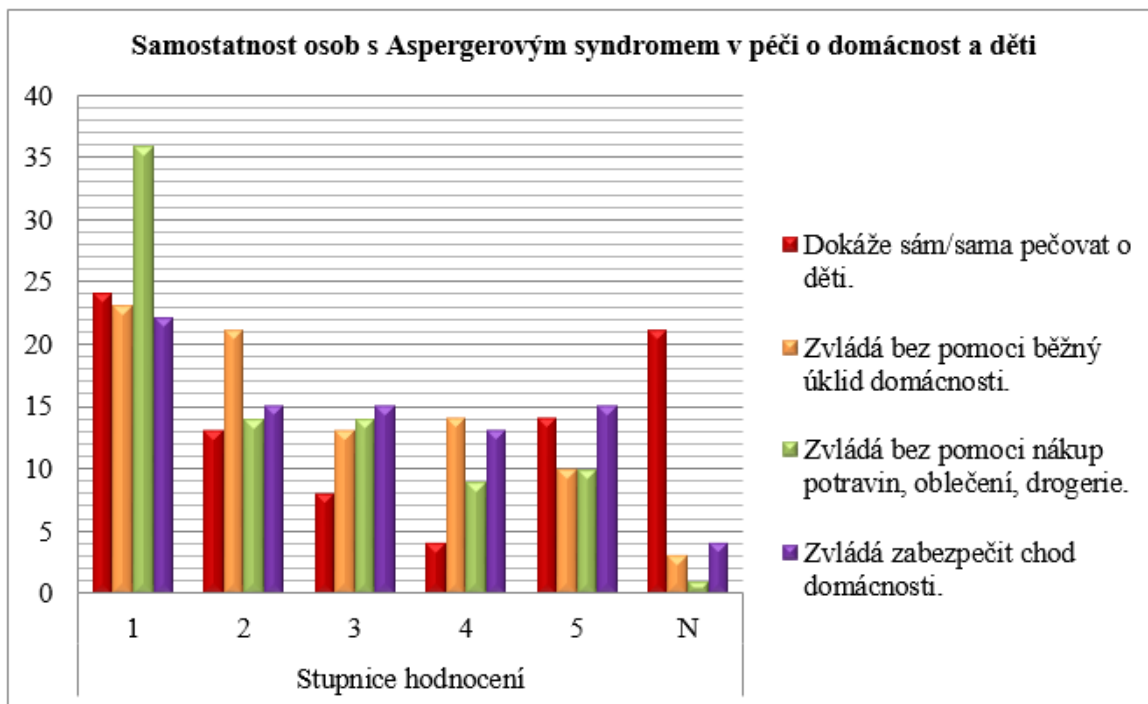

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

U obou hodnocených výroků respondenti nejčastěji zvolili prostřední stupeň hodnocení. Častěji, než stupněm hodnocení 1 a 2, hodnotili oba výroky stupněm 4 a 5. Z toho vyplývá, že schopnost navázat a udržovat přátelství je u osob s Aspergerovým syndromem hodnocena spíše mírně negativně.

Další výroky se týkaly samostatnosti osob s Aspergerovým syndromem v oblasti zabezpečení chodu domácnosti a péči o děti. Tyto výroky a jejich hodnocení jsou znázorněny v následujícím grafu.

Graf č. 12: Samostatnost osob s Aspergerovým syndromem v péči o domácnost a děti

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozího grafického vyjádření, výroky týkající se samostatnosti osob s Aspergerovým syndromem v péči o domácnost jsou převážně kladně hodnoceny. Výsledky tedy naznačují, že lidé s Aspergerovým syndromem se zdají být převážně samostatní, co se týče péče o domácnost. Co se týče chodu domácnosti, je hodnocení tohoto výroku rozloženo rovnoměrně.

Co se týče toho, jestli je jedinec s Aspergerovým syndromem schopen sám pečovat o děti, velká část respondentů nevěděla, jak tento výrok hodnotit. Čtrnáct respondentů označilo, že se osoba s tímto syndromem není schopna postarat o děti. Naproti tomu 24 respondentů zcela souhlasí s tím, že jedinec s tímto syndromem je schopen se o děti sám postarat. Lze tedy zkonstatovat, že někteří jedinci se dle hodnocení respondentů o děti starat dokáží, kdežto jiní naopak ne.

Sociální vztahy osob s Aspergerovým syndromem

Část otázky číslo 9 se zabývala sociálními vztahy osob s Aspergerovým syndromem. V této otázce respondenti měli označit výroky, mohli zvolit jednu, nebo více odpovědí, které pro osobu s Aspergerovým syndromem platí. V následující tabulce je uvedeno, kolik respondentů označilo, že daný výrok pro osobu s Aspergerovým syndromem platí. Také zde nalezneme, kolik procent tyto odpovědi činí ve vztahu k celkovému počtu osob s Aspergerovým syndromem v tomto výzkumu.

Tabulka č. 17: Sociální vztahy osob s Aspergerovým syndromem

Sociální vztahy osob s Aspergerovým syndromem		
Hodnocené výroky	Počet kladných odpovědí	Procentuální vyjádření
Má partnera / partnerku / manžela / manželku.	48	56 %
Má děti.	40	47 %

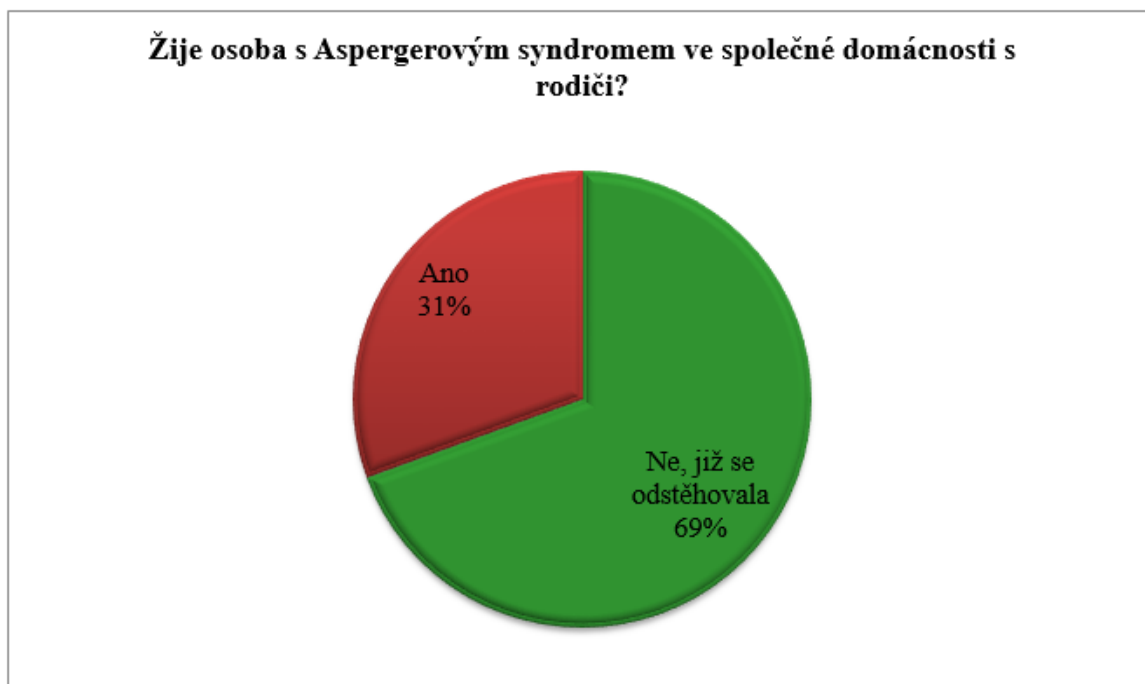
Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Z předchozí tabulky vyplývá, že nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem má partnera, nebo žije v manželském svazku. Což je vzhledem k tezím o náročnosti udržení vztahu s osobou s tímto syndromem, které se objevují v odborné literatuře, velice příznivý fakt. Téměř polovina osob s Aspergerovým syndromem má dokonce i potomka, což je další velice pozitivní zjištění.

Osamostatnění osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 10 zjišťovala, zda osoba s Aspergerovým syndromem žije ve společné domácnosti s rodiči. Responze na tuto otázku jsou pro lepší přehlednost znázorněny v následujícím grafickém vyjádření.

Graf č. 13: Žije osoba s Aspergerovým syndromem ve společné domácnosti s rodiči?

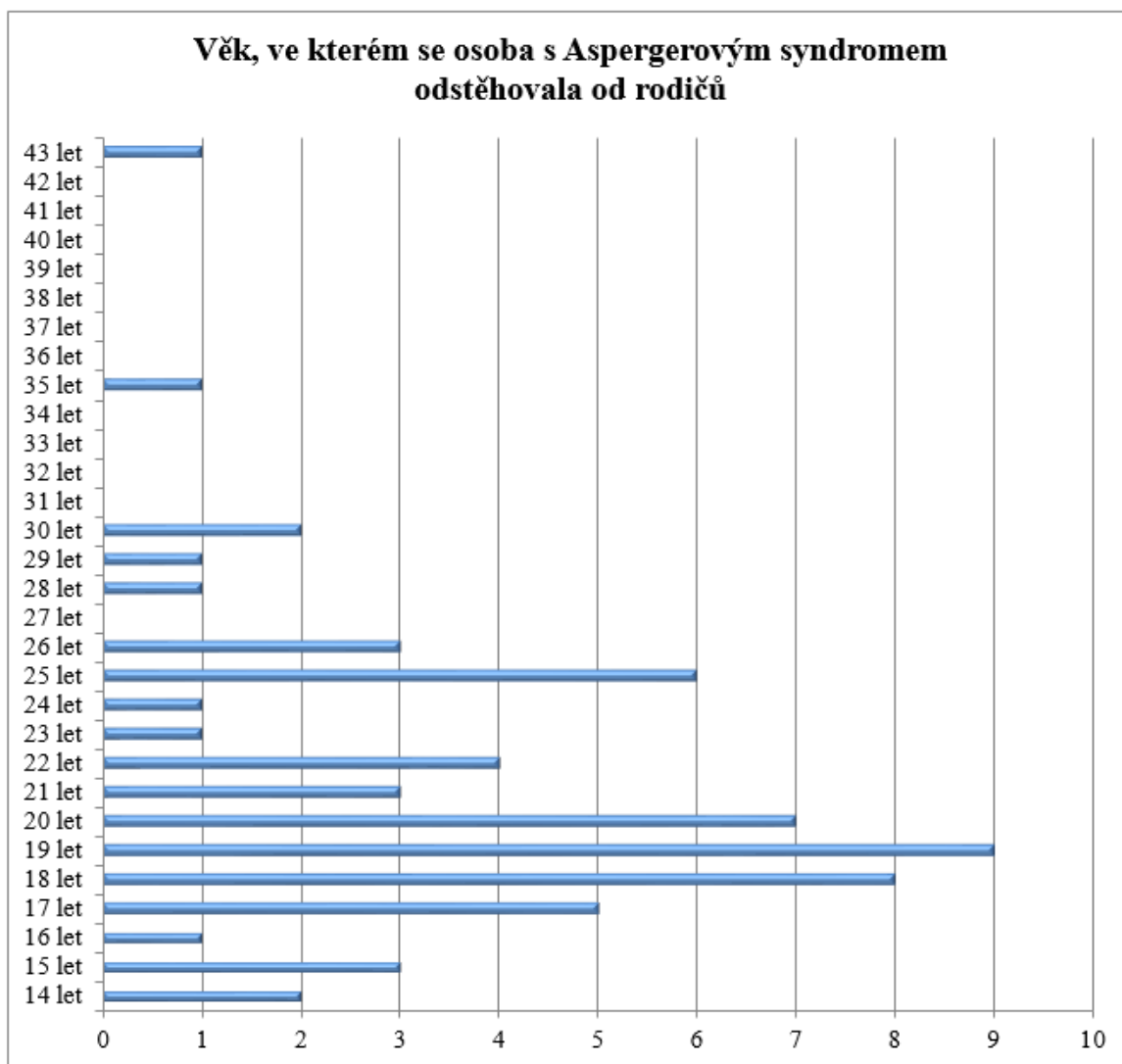

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozího grafu, téměř sedmdesát procent dospělých osob s Aspergerovým syndromem již nežije ve společné domácnosti se svými rodiči, což je zajisté velice příznivé zjištění. Na druhou stranu by zřejmě bylo prospěšné usilovat o větší autonomii dvaceti šesti osob s Aspergerovým syndromem, kteří ještě stále žijí ve společné domácnosti se svými rodiči.

V následujícím grafickém vyjádření, lze sledovat v kolika letech se osoby s Aspergerovým syndromem odstěhovaly od svých rodičů.

Tabulka č. 18: Věk, ve kterém se osoba s Aspergerovým syndromem odstěhovala od rodičů

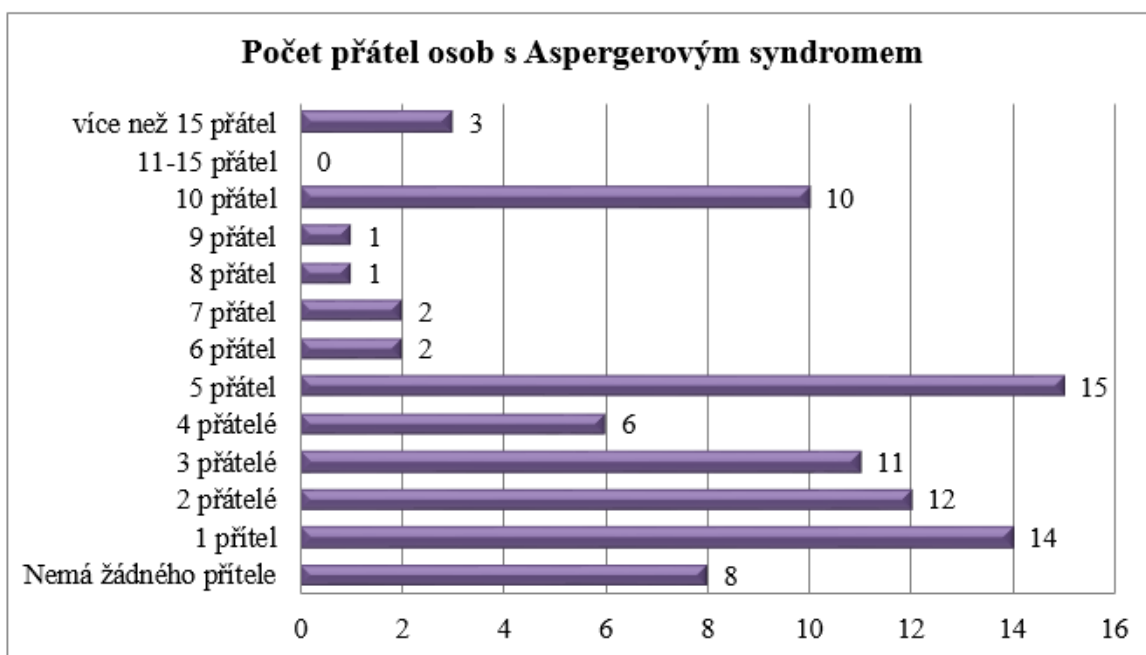
Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozího grafu, nejdříve se osoby s Aspergerovým syndromem odstěhovaly od svých rodičů ve 14 letech a nejpozději ve 43 letech. Nejčastěji se osoby s Aspergerovým syndromem odstěhovaly od svých rodičů ve věku 19 let. Je zajímavé, že se od svých rodičů odstěhovalo jedenáct osob s Aspergerovým syndromem, dříve než dosáhly dospělosti, a zajisté by bylo vhodné tento jev prozkoumat v dalším výzkumu.

Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem

V otázce číslo 11 se po respondentech chtělo, aby odhadli, kolik má osoba s Aspergerovým syndromem přibližně přátel. V následujícím grafickém vyjádření, jsou odpovědi seřazeny dle počtu přátel a to sestupně.

Graf č. 14: Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Pouze dvě osoby s Aspergerovým syndromem mají více než patnáct přátel. V jedné z responzí bylo uvedeno, že má osoba s Aspergerovým syndromem padesát přátel, což je nejvyšší uvedený počet v tomto výzkumu.

Žádná z responzí neuváděla, že by měla osoba s Aspergerovým syndromem od jedenácti do patnácti přátel. Deset osob s Aspergerovým syndromem má deset přátel. Jedna osoba s tímto syndromem má devět přátel a jedna osoba osm přátel. Dvakrát se vyskytlo v odpovědích sedm přátel a také dvakrát šest přátel.

Patnáctkrát respondenti uvedli, že má osoba s Aspergerovým syndromem pět přátel, což byla nejčastější odpověď, která činila 18 % z celkového počtu responzí.

Šest osob s Aspergerovým syndromem má čtyři přátele. Jedenáct osob s tímto syndromem má tři přátele. Jeden z respondentů napsal: „*Ty opravdové 3. Odhadem.*“

Dvanáctkrát respondenti uvedli, že má osoba s Aspergerovým syndromem dva přátele. Čtrnáct osob s Aspergerovým syndromem má pouze jednoho přítele, což činí 16 % ze všech odpovědí. Jeden z respondentů uvedl: „*Pouze jednoho a to díky Skype, jinak jsem já jeho největší přítel-podle jeho slov.*“

Tabulka č. 19: Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem

Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
Nemá žádného přítele	8	9 %
1 až 5 přátel	58	51 %
6 až 10 přátel	16	19 %
11 až 15 přátel	0	0 %
více než 15 přátel	3	4 %
Celkem	85	100%

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozí tabulky, nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem má méně než pět přátel, což je vzhledem k potížím v sociální interakci, které obvykle osoby s touto diagnózou mají, zcela pochopitelné. Osm osob s Aspergerovým syndromem dokonce nemá žádného přítele.

Délka partnerského vztahu osob s Aspergerovým syndromem

Otázka číslo 15 se zaměřila na to, jak dlouho žije osoba s Aspergerovým syndromem v partnerském vztahu, myšleno jak v manželství, tak i v nesezdaném svazku. V následujícím grafickém vyjádření jsou odpovědi seřazeny sestupně dle délky partnerského vztahu osob s Aspergerovým syndromem.

Graf č. 15: Délka partnerského vztahu osob s Aspergerovým syndromem

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nejdelsí vztah má jedna z osob s Aspergerovým syndromem úctyhodných třicet osm let. Tři osoby s Aspergerovým syndromem jsou se svým partnerem déle než dvacet let. Tři osoby žijí v partnerství již déle než patnáct let. Jedenáct osob má partnera déle než deset let. Nejčastěji jsou osoby s Aspergerovým syndromem v partnerství trvajícím mezi pěti až deseti lety, celkem se tato responze objevila dvanáctkrát. Tři osoby s Aspergerovým syndromem jsou se svým partnerem v rozmezí tří až pěti let. Sedm osob s tímto syndromem je v partnerském vztahu dva měsíce až jeden rok. Třicet šest osob s Aspergerovým syndromem nemá partnera ani partnerku.

Více jak třetina osob s Aspergerovým syndromem má vztah trvajícím déle než pět let. To je vzhledem k predikcím, které se objevují v odborné literatuře, o tom, že je u osob s poruchou autistického spektra vysoká rozvodovost, nebo míra rozchodů, velice pozitivní skutečnost.

Kladné vlastnosti osob s Aspergerovým syndromem

V otázce číslo 27 měli respondenti vyjádřit, čeho si na osobě s Aspergerovým syndromem nejvíce cení. Ač tato otázka byla určena primárně pro respondenty, kteří sami Aspergerův syndrom nemají, zajímavá byla odpověď jedné z respondentek s Aspergerovým syndromem, která uvedla: *„Bude to docela depresivní, ale je to prostá realita. Nejvíce si na sobě cením toho, že stále žiju. Protože být dospělým Aspergerem, natož když jsem byla diagnostikovaná teprve před 3 měsíci (28 let), tak je to hrozné. Mám potíže ve všech možných oblastech a nevnímám svůj život ani trochu jako kvalitní. Jako malá jsem se hodně krát chtěla zabít, ale nikdy jsem to neuskutečnila. Teď už nemůžu, mám 3 děti a nehodlám jim zničit život. Ačkoliv všechny mají PAS. Takže masakr. Nedávám to.“* Tato výpověď ukazuje na to, jak obtížný život lidé s touto diagnózou mohou mít. A také je na tomto případě vidět, jak důležitá je včasná diagnostika toho syndromu.

Velice pozitivní byla odpověď manželky osoby s Aspergerovým syndromem: *„Že mi rozumí a přijímá mě takovou, jaká jsem, že se na něj můžu vždy spolehnout a důvěřovat mu. Je to ten nejlepší manžel i otec.“*

Další pozitivní responze byla tato: *„Jeho upřímnosti. Jakým způsobem se dívá na svět. Je moc hodný, občas i naivní, a věří, že všichni okolo něj jsou také dobří. Líbí se mi, jak si stojí za svým. Lidé s Aspergerovým syndromem jsou neuvěřitelné osoby.“*

Dále respondenti uváděli, že si na osobě s Aspergerovým syndromem nejvíce cení vlastností, které jsou uvedeny v tabulce na následující straně.

Tabulka č. 20: Čeho si druzí na osobách s Aspergerovým syndromem nejvíce cení

Čeho si druzí na osobách s Aspergerovým syndromem nejvíce cení	
Odpověď	Počet výskytů
Pravdomluvnosti	4
Upřímnosti	2
Spolehlivosti	2
Oddanosti, věrnosti	2
Laskavosti, dobrosrdečnosti	2
Intelligence	2
Pečlivosti	1
Klidné a přátelské povahy	1
Schopnosti plánovat	1
Pracovitosti	1
Citlivosti	1
Specifického humoru	1
Ničeho	4

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Nejvíce si na osobách s Aspergerovým syndromem respondenti cení pravdomluvnosti, tato odpověď se vyskytla v responzích celkem čtyřikrát. Dvakrát se vyskytla v responzích upřímnost, spolehlivost, oddanost, věrnost, laskavost, dobrosrdečnost a intelligence. Tyto vlastnosti jsou shodně uvedeny i v teoretické části této práce, zde se tedy v praxi ukazuje, že si druzí těchto vlastností na osobách s Aspergerovým syndromem opravdu cení.

Dále respondenti uváděli, že si u osob s Aspergerovým syndromem cení pečlivosti, klidné a přátelské povahy, jejich schopnosti plánovat, pracovitosti, citlivosti a specifického humoru. Čtyři respondenti uvedli, že si na osobě s Aspergerovým syndromem ničeho necení.

4.3.4 Navazování nových sociálních kontaktů osob s Aspergerovým syndromem

Jaké prostředky a prostředí využívají lidé s Aspergerovým syndromem k navazování nových sociálních kontaktů, zjišťovaly otázky číslo 12, 13 a 14.

Místo seznámení s přáteli

Otázka číslo 12 zjišťovala, kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svým kamarádem nebo kamarádkou. Odpovědi byly zpracovány do následující tabulky a byly seřazeny sestupně od nejvyšší četnosti.

Tabulka č. 21: Kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svými přáteli

Kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svými přáteli		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
Ve škole	19	22 %
Při zájmové činnosti	14	16 %
Na internetu, sociálních sítích	14	16 %
V zaměstnání	10	12 %
Přes společné známé	6	7 %
V místě bydliště	5	6 %
Na společenské akci	3	4 %
V restauračním zařízení, v hudebním klubu	3	4 %
V klubu osob s Aspergerovým syndromem	2	2 %
Přes inzerát	1	1 %
Osoba s Aspergerovým syndromem nemá žádné přátele.	8	9 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Devatenáctkrát, což byla nejčastější odpověď, respondenti uvedli, že se osoba s Aspergerovým syndromem seznámila se svým kamarádem, nebo kamarádkou ve škole. Respondenti uváděli, že se lidé s tímto syndromem seznámili na základní škole, ale také se vyskytla odpověď, že k seznámení došlo na vysoké škole.

Při zájmové činnosti se seznámilo se svými přáteli čtrnáct osob s Aspergerovým syndromem. Dva respondenti uvedli, že se osoba s Aspergerovým syndromem seznámila se svými přáteli ve skautském oddíle. Dále se v responzích vyskytla odpověď, že k seznámení došlo při meditaci, při geocachingu, nebo při sportu.

Na internetu a sociálních sítích poznalo své přátele čtrnáct osob s Aspergerovým syndromem. Z toho pět respondentů udalo, že se osoba s Aspergerovým syndromem seznámila se svým kamarádem, nebo kamarádkou na sociální síti Facebook.

Deset osob s tímto syndromem našlo své přátele ve svém zaměstnání. Přes společné známé se seznámilo se svou kamarádkou, nebo kamarádem šest osob s Aspergerovým syndromem. V místě bydliště si našlo přátele pět osob s tímto syndromem. Na společenské akci potkaly přátele tři osoby s Aspergerovým syndromem. V restauračním zařízení, nebo v hudebním klubu se seznámily se svými přáteli tři osoby s tímto syndromem. V klubu osob s Aspergerovým syndromem si našli kamaráda, nebo kamarádku dva lidé s tímto syndromem. Jedna osoba s Aspergerovým syndromem si našla kamaráda, nebo kamarádku přes inzerát. Osm respondentů uvedlo, že osoba s Aspergerovým syndromem nemá žádné přátele.

Seznamování prostřednictvím sociálních sítí

Otázka číslo 13 se respondentů ptala, zda se osoba s Aspergerovým syndromem s někým seznámila na sociální síti, jako je například Facebook. Odpovědi na otázku jsou zaznamenány do následující tabulky.

Tabulka č. 22: Seznámila se osoba s Aspergerovým syndromem s někým na sociální síti?

Seznámila se osoba s Aspergerovým syndromem s někým na sociální síti?		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
ano	53	62 %
ne	27	32 %
nevím	5	6 %
Celkem	85	100%

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Jak je patrné z předchozí tabulky, nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem se na sociální síti seznámila. Z čehož vyplývá, že online seznamování má svůj potenciál a pro osoby s Aspergerovým syndromem se jeví jako dobrá příležitost k seznámení, ovšem za předpokladu dodržení bezpečnosti při online seznamování.

Místo seznámení s partnery

V otázce číslo 14 se zjišťovalo, kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svými partnery.

Kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svými partnery		
Odpověď	Počet osob s AS	Procentuální vyjádření
Na internetové seznamce, sociální síti, na internetu	20	24 %
Ve škole	12	14 %
V restauračním zařízení, v hudebním klubu	10	12 %
V zaměstnání	8	9 %
Při zájmové činnosti	7	8 %
Na společenské akci	5	6 %
Přes společné známé	4	5 %
Přes inzerát	2	2 %
Osoba s Aspergerovým syndromem nemá, ani nikdy neměla partnera/partnerku.	17	20 %
Celkem	85	100 %

Zdroj: Vlastní výzkum, 2020

Dvacetkrát, což byla nejčastější odpověď, respondenti uvedli, že se osoba s Aspergerovým syndromem seznámila se svým partnerem na internetové seznamce, na sociální síti, nebo na internetu obecně, v responzích uváděli například online seznamku www.stesti.cz. Tento způsob seznamování zřejmě osobám s Aspergerovým syndromem vyhovuje, jelikož mají dostatek času na případnou reakci a mohou si ji v klidu rozmyslet, což při setkání tváří v tvář nelze.

Další z nejčastějších odpovědí byla, že osoby s Aspergerovým syndromem poznaly svého partnera ve škole, celkem se tak stalo dvanáctkrát. V restauračním zařízení, nebo v hudebním klubu se seznámilo deset osob s Aspergerovým syndromem. V zaměstnání poznalo svého partnera osm osob s Aspergerovým syndromem. Při zájmové činnosti se potkalo se svým partnerem sedm osob s tímto syndromem.

Na společenské akci našlo partnera pět osob s Aspergerovým syndromem. Jako společenské akce respondenti uvedli ples, oslavu narozenin, nebo koncert.

Čtyři lidé s Aspergerovým syndromem našli svého partnera prostřednictvím společných známých. Přes inzerát vyhledaly svého partnera dvě osoby s tímto syndromem. Sedmákrát respondenti uvedli, že osoba s Aspergerovým syndromem nemá a ani nikdy neměla partnera, nebo partnerku, což činí dvacet procent z responzí.

Je tedy důležité podporovat osoby s Aspergerovým syndromem v navštěvování společenských akcí, provozování volnočasových aktivit a udržování sociálních vztahů, jelikož se jejich prostřednictvím mohou seznámit se svými budoucími partnery.

4.4 Interpretace výsledků výzkumného šetření a diskuze

Sběr dat výzkumného dotazníkového šetření probíhal od 11. května 2020 do 11. června 2020, celkem v něm odpovídalo 85 respondentů. Nejvíce respondentů bylo přímo osob s Aspergerovým syndromem, kterých bylo celkově 59, což činí 70 % z respondentů. Dále v responzích odpovídali rodinní příslušníci osob s Aspergerovým syndromem a také jejich přátelé a blízcí. Responze tohoto dotazníku se týkají 34 mužů s Aspergerovým syndromem a 51 žen s tímto syndromem. Věk osob s Aspergerovým syndromem, kterých se týkal tento dotazník, se pohyboval od 18 let do 60 let. Responze tohoto dotazníku se bohužel netýkají žádné osoby s Aspergerovým syndromem starší 60 let, což může být zřejmě zapříčiněno nedostatečnou diagnostikou tohoto syndromu v minulém století, anebo také menším vztahem starších osob k online dotazníkům. Z výzkumu vyplynulo, že 90 % osob s Aspergerovým syndromem pokračovalo po dokončení povinného základního vzdělání dalším studiem, 31 % osob s Aspergerovým syndromem má dokonce vysokoškolské vzdělání.

Vyhodnocení a interpretace výsledků první výzkumné otázky: „*Jaké je uplatnění osob s Aspergerovým syndromem na trhu práce?*“

Co se týče pracovního uplatnění osob s Aspergerovým syndromem, 52 % z nich má stálé zaměstnání. Dvacet osm osob s Aspergerovým syndromem nyní nepracuje a čtrnáct osob s tímto syndromem ještě nikdy nepracovalo, to může být pravděpodobně způsobeno jejich deficitem v oblasti sociální interakce a komunikace. Dalším důvodem, proč tyto osoby nepracují, může být i to, že pravděpodobně některá z nich stále ještě studuje.

Téměř polovina, konkrétně 40 osob s Aspergerovým syndromem, si navíc hledala pracovní pohovor, než na něj šla, což bylo zajisté prospěšné pro lepší zvládnutí přijímacího řízení. Znepokojivý fakt je, že 61 % osob s Aspergerovým syndromem mělo problém nalézt si zaměstnání. Nejvíce osob s Aspergerovým syndromem, celkem 24, našlo zaměstnání přes internetový pracovní portál. Mezi nejčastěji uváděné portály patřil Jobs.cz a LinkedIn. Dva respondenti také uvedli, že své pracovní místo našli na Facebooku.

Dle odpovědí pouze dvanáct osob s Aspergerovým syndromem využilo při hledání svého zaměstnání odborného poradenství, což činí pouze 14 % z celkového počtu

respondentů. Pokud by se zvýšilo využití odborného poradenství, mohlo by to pravděpodobně příznivě ovlivnit zaměstnanost, těchto osob.

V patnácti případech pracuje osoba s Aspergerovým syndromem ve firmě, která zaměstnává více osob s poruchou autistického spektra. Pouze sedm procent osob s Aspergerovým syndromem pracuje na chráněném pracovním místě. Nejčastější profese osob s Aspergerovým syndromem jsou IT specialista, programátor, grafik, administrativní pracovník a pedagogický pracovník. V responzích nejčastěji uváděná délka praxe osob s Aspergerovým syndromem na současném pracovním místě činí jeden rok nebo méně.

Nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem je vnímána jako bezproblémový zaměstnanec, což je zajisté pozitivní skutečnost. Téměř třetina osob s Aspergerovým syndromem je, dle responzí, spokojená ve svém zaměstnání a udržuje přátelský vztah se svými kolegy.

Vyhodnocení a interpretace výsledků druhé výzkumné otázky: *“Jakým aktivitám se lidé s Aspergerovým syndromem věnují ve volném čase?”*

Další část výzkumného šetření se zabývala volným časem osob s Aspergerovým syndromem. Co se týče preferencí činností, respondenti nejčastěji uváděli četbu, hraní her na počítačích, mobilních telefonech a herních konzolích a sledování videí o těchto hrách. Dále uměleckou tvůrčí činnost, práci na počítači nebo internetu. Autorka tohoto výzkumu se v praxi častokrát setkala s tím, že lidé s Aspergerovým syndromem jeví značný zájem o sci-fi a fantasy žánr. Tento zájem se objevil i v responzích tohoto výzkumného dotazníkového šetření. To vede k vyslovení teze, jestli pro osoby s touto diagnózou není právě sci-fi a fantasy žánr lépe pochopitelný, nežli jiný žánr z beletrie, v kterém se ve větší míře nachází pro ně hůře pochopitelné sociální vazby, vztahy a situace. Bylo by zajisté hodnotné zaměřit další výzkum na roli sci-fi a fantasy v životech jedinců s Aspergerovým syndromem.

Z výzkumu vyplynulo, že ve volném čase se lidé s tímto syndromem nejčastěji věnují používání počítače, četbě, sledování televize a také sportu. Mezi sporty byla opakovaně uvedena cyklistika a běh. Dále se v responzích objevilo plavání, golf, fotbal, jízda na koni,

posilování, tenis, jóga a tanec. Většina z těchto sportů a činností je individuálních, což zřejmě těmto osobám, vzhledem k jejich diagnóze, vyhovuje.

Třicet jedna osob s Aspergerovým syndromem vykonává, nebo vykonávala dobrovolnickou činnost. A to například na tábore pro děti s Aspergerovým syndromem, divadlo s mentálně postiženými, nebo také dobrovolnictví v denním stacionáři pro mentálně postižené. Dále byly v responzích uvedeny veřejně prospěšné činnosti, jako například opravy na dětském hřišti, aktivity pro obec. Pozitivním faktem je, že se lidé s Aspergerovým syndromem angažují v rozličných dobrovolnických činnostech. Zajisté je to smysluplné a chvályhodné společenské uplatnění.

Vyhodnocení a interpretace výsledků třetí výzkumné otázky: *“Jaká jsou specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem?”*

Dále se výzkum zaměřil na specifika sociálního života osob s Aspergerovým syndromem. Bylo zjištěno, že téměř sedmdesát procent dospělých lidí s tímto syndromem již nežije ve společné domácnosti se svými rodiči, což je zajisté velice pozitivní skutečnost. Jedinci s tímto syndromem se odstěhovali od svých rodičů nejdříve ve 14 letech a nejpozději ve 43 letech. Nejčastěji se odstěhovali ve věku 19 let. Je zajímavé, že jedenáct jedinců s Aspergerovým syndromem se od svých rodičů odstěhovalo dříve, než dosáhli dospělosti. Tento jev by bylo vhodné prozkoumat v dalším výzkumu.

Padesát šest procent osob s Aspergerovým syndromem žije v partnerském, nebo manželském svazku. Celkem čtyřicet osob s Aspergerovým syndromem má děti. Což jsou velice pozitivní zjištění. Nejdelší vztah má jedna z osob s Aspergerovým syndromem úctyhodných 38 let. Více jak třetina osob s Aspergerovým syndromem má vztah trvající déle než 5 let. Což je vzhledem k predikcím, které se objevují v odborné literatuře, o tom, že je u osob s poruchou autistického spektra vysoká rozvodovost, nebo míra rozchodů, pozitivní skutečnost.

Nadpoloviční většina osob s Aspergerovým syndromem má méně než pět přátel, což je vzhledem k potížím v sociální interakci, které obvykle lidé s touto diagnózou mají, zcela pochopitelné. Osm osob s Aspergerovým syndromem dokonce nemá žádného přítele. Pouze dva lidé s Aspergerovým syndromem mají více než patnáct přátel.

Nejvíce si na osobách s Aspergerovým syndromem respondenti cení pravdomluvnosti, dále jejich upřímnosti, spolehlivosti, oddanosti, věrnosti, laskavosti, dobrosrdečnosti a inteligence. Tyto vlastnosti jsou shodně uvedeny i v teoretické části této práce, zde se tedy v praxi ukazuje, že si druzí těchto vlastností na osobách s Aspergerovým syndromem opravdu cení.

Vyhodnocení a interpretace výsledků čtvrté výzkumné otázky: *“Jaké prostředky a prostředí využívají lidé s Aspergerovým syndromem k navazování nových sociálních kontaktů?”*

Poslední část výzkumu zkoumala navazování nových sociálních kontaktů osob s Aspergerovým syndromem. Z výzkumného šetření vyplynulo, že 62 % osob s tímto syndromem se s někým seznámilo na sociální síti. Nejčastěji se lidé s Aspergerovým syndromem seznámili se svými přáteli ve škole, při zájmové činnosti, na internetu, nebo již zmíněných sociálních sítích.

Lidé s Aspergerovým syndromem se seznámili se svými partnery nejčastěji na internetové seznamce, sociální síti, nebo na internetu. Dále k seznámení partnerů došlo ve škole, v restauračním zařízení, v hudebním klubu, nebo v zaměstnání.

Je tedy důležité podporovat osoby s Aspergerovým syndromem v navštěvování společenských akcí, provozování volnočasových aktivit a udržování sociálních vztahů, jelikož se prostřednictvím nich mohou seznámit se svými budoucími partnery, nebo přáteli.

4.4.1 Diskuze

Výsledky tohoto výzkumu byly porovnány s odbornými pracemi na podobné téma. Například v diplomové práci od Moniky Zelenkové (2007) s názvem *„Pracovní uplatnění osob s Aspergerovým syndromem“* bylo hlavním cílem zmapovat znalosti, představy, aspirace a obavy dospívajících osob s Aspergerovým syndromem týkající se pracovní problematiky a zaměstnání. Autorka práce využila taktéž dotazníkového šetření. Výzkumné šetření realizovala v organizaci APLA Praha, o.s., Asociaci pomáhající lidem s autismem, a to v rámci skupinových nácviků sociálních dovedností pro osoby s Aspergerovým syndromem. Konstatuje, že mladí lidé s Aspergerovým syndromem jsou ochotni pracovat a převážně mají určité představy o tom, co by chtěli dělat. *„Jejich*

pracovní začlenění tedy závisí především na funkčním komplexu podpůrných služeb a dále ochotě potencionálních zaměstnavatelů tolerovat určitou „jinakost“ těchto osob a umožnit jim uplatnit jejich mnohdy výjimečné schopnosti.“ (Zelenková, 2007, s. 67) Tyto teze potvrzují i výsledky z předkládaného výzkumu. To, že míra využití podpůrných služeb je u tohoto výzkumného vzorku velice nízká, může souviset i s poměrně vysokou nezaměstnaností zkoumaných osob.

V rigorózní práci s názvem *„Aspergerův syndrom v dospělosti a jeho dopad na kvalitu života“* Suralová (2017) provedla jak kvalitativní, tak i kvantitativní výzkum. V tomto výzkumu se také ukázalo, že větší část respondentů měla problém s nalezením zaměstnání. V předkládaném výzkumu mělo 61 % osob s Aspergerovým syndromem problém nalézt zaměstnání a v porovnávané rigorózní práci to bylo dokonce 76 %.

Suralová (2017) došla k závěru, že není pravidlem, že lidé s tímto syndromem nevyhledávají společnost. Dle této autorky naopak někteří jedinci s tímto syndromem po společnosti přímo prahnou. Podle ní jsou i tací, co si dělají sbírky přátel. Tito jedinci se zřejmě objevili i v tomto výzkumu, jelikož dvě osoby s Aspergerovým syndromem mají více než patnáct přátel. Jeden z nich má dokonce padesát přátel, což je celkem vysoké číslo. Je to zajímavý fakt, který by bylo vhodné prozkoumat hlouběji.

V porovnání s ostatními výzkumy na podobná témata, vyvstaly otázky vhodné k dalšímu zkoumání a diskuzi. Ukazuje se, že specifika, týkající se života dospělých osob s Aspergerovým syndromem, nejsou všechna ještě dokonale prozkoumána.

Závěr

Předložená diplomová práce „Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem“ se snaží upozornit odbornou veřejnost na specifika společenského a pracovního uplatnění těchto osob po dokončení jejich studií.

V teoretické části práce se vyskytuje seznámení s pojmem Aspergerův syndrom. Dále nalezneme v tomto úseku práce vývoj odborné terminologie, symptomy, diagnostiku a prevalenci tohoto syndromu. Následuje část analyzující společenské uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem a to konkrétně v roli přítele, partnera a rodiče.

Posléze se práce věnuje pracovnímu uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem. Popisuje profesní přípravu, pozitivní pracovní vlastnosti těchto osob, ale také obtíže, které mohou lidé s Aspergerovým syndromem mít v pracovním procesu. Na závěr teoretické části je nastíněno podporované zaměstnávání osob s Aspergerovým syndromem, chráněná pracovní místa a pracovní rehabilitace.

V praktické části této práce autorka interpretuje vlastní kvantitativní výzkum, který byl proveden prostřednictvím online dotazníkového šetření a účastnilo se jej 85 respondentů, z toho přímo 59 osob s Aspergerovým syndromem. Tento výzkum splnil cíl, kterým bylo popsat specifika sociálního a pracovního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem.

Z výzkumu vyplynulo, že osobám s Aspergerovým syndromem činilo ve většině případů problém nalézt si zaměstnání. Zaměstnanost těchto osob by také mohla být vyšší. Ukázalo se, že volnočasové činnosti osob s tímto syndromem jsou většinou individuálního rázu, což zřejmě těmto osobám, vzhledem k jejich potížím v sociální oblasti, vyhovuje. Více než třetina osob s Aspergerovým syndromem se angažuje v rozličných dobrovolnických činnostech, což je smysluplné a chvályhodné společenské uplatnění.

Většina osob s Aspergerovým syndromem již nežije ve společné domácnosti se svými rodiči, což je zajisté velice pozitivní skutečnost. Nadpoloviční většina lidí s Aspergerovým syndromem žije v partnerském, nebo manželském svazku a téměř polovina osob s Aspergerovým syndromem má děti. Což je, vzhledem k predikcím v odborné literatuře o

vysoké rozvodovosti, nebo míře rozchodů u osob s poruchou autistického spektra, pozitivní skutečnost.

Na základě výzkumu z této diplomové práce vyvstalo několik doporučení k realizaci dalších výzkumných prací. Lidé s Aspergerovým syndromem jsou jedinečné osobnosti, které jsou zajisté nenahraditelnou součástí naší společnosti, je proto vhodné se tímto syndromem dále hlouběji zabývat.

Seznam použitých informačních zdrojů

- ADAMUS, Petr, Alica VANČOVÁ a Monika LÖFFLEROVÁ (2017). *Poruchy autistického spektra v kontextu aktuálních interdisciplinárních poznatků*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7464-957-8.
- ATTWOOD, Tony (2005). *Aspergerův syndrom: porucha sociálních vztahů a komunikace*. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-979-8.
- ATTWOOD, Tony (2008). *The complete guide to Asperger's syndrome*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers. ISBN 9781843106692.
- BAZALOVÁ, Barbora (2012). *Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie*. 1. vyd. Brno: MuniPress. 278 s. ISBN 978-80-210-5930-6.
- BĚLOHLÁVKOVÁ, Lucie a Eva GNANOVÁ (2008). *Podporované zaměstnávání pro lidi s Aspergerovým syndromem*. Praha: APLA. ISBN 978-80-254-6340-6.
- ČADILOVÁ, Věra, Zuzana ŽAMPACHOVÁ a kol. (2006). *Specifika výchovy, vzdělávání a celoživotní podpory lidí s Aspergerovým syndromem*. Praha: Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR. ISBN 80-86856-20-8.
- ČERNÁ, Marie (2008). *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1565-3.
- HOWLIN, Patricia (2005). *Autismus u dospívajících a dospělých: cesta k soběstačnosti*. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7367-041-0.
- HRDLIČKA, Michal, KOMÁREK, Vladimír (2014). *Dětský autismus: přehled současných poznatků*. 2. dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0686-6.
- MATOUŠEK, Oldřich (2003). *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

- MEYER, Roger (2001). *Asperger Syndrome Employment Workbook: An Employment Workbook for Adults with Asperger Syndrome*, London: Jessica Kingsley Publisher. ISBN 1-85302-796-0.
- PATRICK, Nancy J. (2011). *Rozvíjení sociálních dovedností lidí s poruchami autistického spektra: tipy a strategie pro každodenní život*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-867-8.
- PREIBMANN, Christine (2010). *Život s Aspergerovým syndromem: příběh psychoterapie*. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 978-80-7367-688-9.
- ŘÍHOVÁ, Alena a Kateřina VITÁSKOVÁ (2012). *Logopedická intervence u osob s poruchou autistického spektra: odborná publikace pro logopedy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2908-3.
- SIMONE, Rudy (2018). *Aspergerka: posila pro ženy s Aspergerovým syndromem*. Přeložila Petra DIESTLEROVÁ. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1395-6.
- SLOVÁK, Dalibor, Petra PRZECZKOVÁ, Šárka DAŇKOVÁ a Miroslav ZVOLSKÝ, ed. (2017). *MKN-10: mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů: desátá revize: obsahová aktualizace k 1. 1. 2018*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR. ISBN 978-80-7472-170-0.
- ŠÍŠKA, Jan (2005). *Mimořádná dospělost: edukace člověka s mentálním postižením v období dospělosti*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0992-4.
- THOROVÁ, Kateřina (2006). *Poruchy autistického spektra: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, dezintegrační porucha*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-091-7.
- THOROVÁ, Kateřina (2007). *Výjimečné děti: Aspergerův syndrom*. 2. vyd. Praha: APLA. ISBN 978-80-254-6341-3.
- ZÁKON O ZAMĚSTNANOSTI č. 435/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů.

Seznam použitých informačních online zdrojů

- APLA Jižní Čechy. *Skupinové nácviky sociálně komunikačních dovedností*. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <http://www.aplajc.cz/rodic/nabidka-nasich-sluzeb/skupinove-nacviky-socialne-komunikacnich-dovednosti.htm>
- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Klasifikace ekonomických činností*. [online]. [cit. 2020-06-12]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_ekonomickyh_cinnosti_cz_nace
- ČT2. *Diagnóza - Aspergerův syndrom*. [online]. [cit. 2019-08-23]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1095946610-diagnoza/194-aspergeruv-syndrom/video/>
- FACEBOOK. *Aspergerův syndrom*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/340485535974757/about/>
- INKLUZE.CZ. *Tranzitní program*. [online]. [cit. 2019-09-24]. Dostupné z: <http://inkluze.cz/kolaboratorium/tranzitni-program/>
- KURZY.CZ. *Základní platová tabulka pro rok 2020*. [online]. [cit. 2020-06-12]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/platy/platove-tabulky/>
- KRUG, David, ARICK, Joel (2003). *Krug Asperger's Disorder Index (KADI)*. Texas Autism. [online]. [cit. 2019-08-22]. Dostupné z: <http://txautism.net/evaluations/krug-aspergers-disorder-index-kadi>
- MPSV. *Pracovní rehabilitace*. [online]. [cit. 2019-09-24]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/pha/pracovni_rehabilitace
- MPSV. *Změny v systému podpory zaměstnávání osob se zdravotním postižením od 1. 1. 2018*. [online]. [cit. 2019-08-14]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnani-osob/zmeny-v-systemu-podpory-zamestnavani-ozp-od-20180101.pdf>

- NAUTIS. *Autismus*. [online]. [cit. 2019-08-15]. Dostupné z: <https://nautis.cz/cz/autismus>
- NAUTIS. *Dr.amAS*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://nautis.cz/cz/dramas>
- SHIELDS, Peter. *1st World Conference on Supported Employment*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://epale.ec.europa.eu/en/blog/1st-world-conference-supported-employment>
- SOURALOVÁ, Iveta. *Aspergerův syndrom v dospělosti a jeho dopad na kvalitu života*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Rigorózní práce. Brno: Masarykova Univerzita, 2017. Fakulta pedagogická. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/utr08/Rigorozni_prace.pdf
- ŠPORCLOVÁ Veronika. *Lidé s autismem často chtějí kamarády i lásku. Empatii ale mají slabší*. [online]. [cit. 2019-04-04]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/psycholozka-lide-s-autismem-casto-chteji-kamarady-i-lasku-m/r~b6c4285edddf11e9b259ac1f6b220ee8/>
- SURVIO.COM. [online]. [2020-05-11]. Dostupné z: <https://www.survio.com>
- ZELENKOVÁ, Monika. *Pracovní uplatnění osob s Aspergerovým syndromem*. [online]. [cit. 2019-06-25]. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2007. Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/zzp/detail/22553/>

Seznam příloh

Příloha 1 – Dotazník.....	86
Příloha 2 – Jednotlivé profese osob s Aspergerovým syndromem.....	94

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Porovnání světového klasifikačního systému MKN-10 s americkým DSM-IV	13
Tabulka č. 2: Složení respondentů ve vztahu k osobě s Aspergerovým syndromem.....	31
Tabulka č. 3: Věkové složení respondentů.....	32
Tabulka č. 4: Věkové složení osob s Aspergerovým syndromem.....	33
Tabulka č. 5: Rodinný stav osob s Aspergerovým syndromem	36
Tabulka č. 6: Sociální a pracovní vztahy osob s Aspergerovým syndromem.....	37
Tabulka č. 7: Využití odborného poradenství (pracovní rehabilitace)	38
Tabulka č. 8: Kde nebo od koho se osoba s Aspergerovým syndromem dověděla o pracovní nabídce na své pracovní místo?	40
Tabulka č. 9: Profese osob s Aspergerovým syndromem	43
Tabulka č. 10: Pracuje osoba s AS na chráněném pracovním místě?	45
Tabulka č. 11: Pracuje ve firmě více osob s poruchou autistického spektra?	48
Tabulka č. 12: Oblíbené činnosti osob s Aspergerovým syndromem	50
Tabulka č. 13: Volnočasové aktivity osob s Aspergerovým syndromem	52
Tabulka č. 14: Dobrovolnická činnost osob s Aspergerovým syndromem.....	54
Tabulka č. 15: Přehled dobrovolnických činností osob s Aspergerovým syndromem	55
Tabulka č. 16: Specifika sociálního života dospělých jedinců s Aspergerovým syndromem	56
Tabulka č. 17: Sociální vztahy osob s Aspergerovým syndromem.....	59
Tabulka č. 18: Věk, ve kterém se osoba s Aspergerovým syndromem odstěhovala od rodičů.....	61
Tabulka č. 19: Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem	63
Tabulka č. 20: Čeho si druzí na osobách s Aspergerovým syndromem nejvíce cení.....	66
Tabulka č. 21: Kde se osoby s Aspergerovým syndromem seznámily se svými přáteli.....	67
Tabulka č. 22: Seznámila se osoba s Aspergerovým syndromem s někým na sociální síti?	69

Seznam grafů

Graf č. 1: Poruchy autistického spektra a intelekt	12
Graf č. 2: Pohlaví respondentů	32
Graf č. 3: Pohlaví osob s Aspergerovým syndromem	34
Graf č. 4: Nejvyšší ukončené vzdělání osob s Aspergerovým syndromem	35
Graf č. 5: Měla osoba s Aspergerovým syndromem problém nalézt zaměstnání?	39
Graf č. 6: Nacvičovala si osoba s Aspergerovým syndromem pracovní pohovor?	42
Graf č. 7: Doba praxe osob s Aspergerovým syndromem na stávajícím pracovním místě.	46
Graf č. 8: Pracuje ve firmě více osob s poruchou autistického spektra?	48
Graf č. 9: Je bezproblémovým zaměstnancem / bezproblémovou zaměstnankyní.	49
Graf č. 10: Dobrovolnická činnost osob s Aspergerovým syndromem	54
Graf č. 11: Přátelské vztahy osob s Aspergerovým syndromem	57
Graf č. 12: Samostatnost osob s Aspergerovým syndromem v péči o domácnost a děti	58
Graf č. 13: Žije osoba s Aspergerovým syndromem ve společné domácnosti s rodiči?	60
Graf č. 14: Počet přátel osob s Aspergerovým syndromem	62
Graf č. 15: Délka partnerského vztahu osob s Aspergerovým syndromem	64

Přílohy

Příloha 1 – Dotazník

Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku. Tento dotazník je určen pro dospělé osoby s Aspergerovým syndromem, jejich blízké, dále i pro odborné pracovníky, kteří s těmito lidmi pracují. Dotazník je anonymní. Odpovědi z tohoto dotazníku budou zpracovány do diplomové práce "Společenské a pracovní uplatnění dospělých osob s Aspergerovým syndromem". Předem děkuji za vyplnění.

1. Jste:

Vyberte jednu odpověď.

- a. osoba s Aspergerovým syndromem
- b. rodič osoby s Aspergerovým syndromem
- c. přítel/přítelkyně osoby s Aspergerovým syndromem
- d. partner/partnerka osoby s Aspergerovým syndromem
- e. manžel/manželka osoby s Aspergerovým syndromem
- f. sourozenec osoby s Aspergerovým syndromem
- g. potomek osoby s Aspergerovým syndromem
- h. kolega/kolegyně osoby s Aspergerovým syndromem
- i. zaměstnavatel osoby s Aspergerovým syndromem
- j. odborný pracovník pracující s osobou s Aspergerovým syndromem
- k. jiné:.....(uveďte)

2. Je vám:

Vyberte jednu odpověď.

- a. 0-18 let
- b. 19–30 let
- c. 31–45 let
- d. 46–60 let
- e. 61–75 let
- f. 76–90 let
- g. nad 90 let

3. Pohlaví:

Vyberte jednu odpověď.

- a. muž
- b. žena

4. Osobě s Aspergerovým syndromem, které se týká tento dotazník, je:

Vyberte jednu odpověď.

- a. 18–30 let
- b. 31–45 let
- c. 46–60 let
- d. 61–75 let
- e. 76–90 let
- f. nad 90 let

5. Osoba s Aspergerovým syndromem (dále AS), které se týká tento dotazník, je:

Vyberte jednu odpověď.

- a. muž
- b. žena

6. Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání osoby s AS?

Vyberte jednu odpověď.

- a. Základní
- b. Vyučen/a
- c. Středoškolské
- d. Vysokoškolské

7. Osoba s AS je

Vyberte jednu odpověď.

- a. svobodná
- b. vdaná/ženatý
- c. rozvedená/rozvedený
- d. ovdovělá / ovdovělý

8. Ohodnoťte výroky o osobě s AS:

Vyberte jednu odpověď v každém řádku - ohodnoťte jako ve škole - 1 znamená „naprosto souhlasí“, 5 „vůbec nesouhlasí“, N – nevím / nelze hodnotit

- a. Je schopen/a navázat přátelství.
- b. Dokáže udržovat přátelské vztahy.

- c. Je dobrým partnerem. / Je dobrou partnerkou.
- d. Dokáže sám/sama pečovat o děti.
- e. Zvládá bez pomoci běžný úklid domácnosti.
- f. Zvládá bez pomoci nákup potravin, oblečení, drogerie.
- g. Zvládá zabezpečit chod domácnosti (vyřídit úřední záležitosti, zaplatit energie,...)
- h. Je bezproblémovým zaměstnancem / bezproblémovou zaměstnankyní.

9. Označte výroky o osobě s AS, které jsou pravdivé:

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- a. Má partnera / partnerku / manžela / manželku.
- b. Má děti.
- c. Má stálé zaměstnání.
- d. Je spokojená ve svém zaměstnání.
- e. Udržuje přátelský vztah se svými kolegy.
- f. Chodí na firemní akce např. Vánoční večírky.
- g. Žádná z výše uvedených odpovědí pro tuto osobu s AS neplatí.

10. V kolika letech se osoba s AS odstěhovala od rodičů?

Napište číslovkou do prvního řádku, nebo zvolte druhou odpověď.

- a. Uveďte číslovkou:
- b. Osoba s AS stále žije ve společné domácnosti s rodiči.

11. Odhadněte, přibližně kolik má osoba s AS přátel?

Napište jedno nebo více slov.

12. Kde se tato osoba seznámila se svými přáteli (kamarádem/kamarádkou)?

Napište jedno nebo více slov.

13. Seznámila se osoba s AS s někým na sociální síti (Facebook, Twiter apod.)?

Vyberte jednu odpověď.

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

14. Kde se tato osoba seznámila se svým partnerem/partnerkou?

Pokud osoba s AS momentálně nemá partnera/partnerku, ale v minulosti byla v partnerském vztahu, uveďte prosím, kde se seznámil/a s bývalým partnerem/partnerkou.

Pokud osoba s AS nemá, ani nikdy neměla partnera/partnerku - zvolte druhou odpověď.

- a. Uveďte:
- b. Osoba s AS nemá, ani nikdy neměla partnera/partnerku.

15. Jak dlouho žije osoba s AS v partnerském vztahu?

Pokud osoba s AS nemá partnera/partnerku - zvolte druhou odpověď.

- a. Uveďte:
- b. Osoba s AS momentálně nemá partnera/partnerku.

16. Jakou činnost osoba s AS vykonává nejraději?

Napište jedno nebo více slov.

17. Jaké aktivity osoba s AS vykonává ve svém volném čase?

Vyberte jednu nebo více odpovědí.

- a. čtení knih
- b. sledování televize
- c. používání počítače
- d. sport – uveďte jaký:.....
- e. Jiné: .....

18. Provozuje nebo provozovala osoba s AS dobrovolnickou činností?

Vyberte jednu odpověď, popřípadě doplňte jakou dobrovolnickou činností osoba s AS vykonává/vykonávala.

- a. ano
- b. Pokud víte jakou dobrovolnickou činností vykonávala/vykonává uveďte:
- c. ne
- d. nevím

19. Využila osoba s AS odborného poradenství (pracovní rehabilitace) při hledání zaměstnání?

Vyberte jednu odpověď

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

20. Měla osoba s AS problém nalézt zaměstnání?

Vyberte jednu odpověď

- a. ano
- b. ne

c. nevím

21. Kde nebo od koho se osoba s AS dověděla o pracovní nabídce na své stávající pracovní místo (případně na bývalé pracovní místo)?

Vyberte jednu odpověď.

- a. Uved'te:
- b. Osoba s AS nikdy nepracovala.
- c. Nevím

22. Nacvičovala si osoba s AS pracovní pohovor, než na něj šla?

Vyberte jednu odpověď.

- a. ano
- b. ne
- c. nevím
- d. Osoba s AS nikdy nezamýšlela na pracovní pohovor jít.

23. Jakou profesi osoba s AS vykonává (popřípadě vykonávala)?

Vyberte jednu odpověď.

- a. Uved'te:
- b. Osoba s AS nikdy nepracovala.
- c. Nevím

24. Pracuje osoba s AS na chráněném pracovním místě?

Vyberte jednu odpověď.

- a. ano
- b. ne

c. nevím

25. Jak dlouho již osoba s AS pracuje na svém dosavadním pracovním místě?

Vyberte jednu odpověď.

a. Uved'te:

b. Osoba s AS nyní nepracuje.

c. Nevím

26. Je ve firmě, ve které pracuje osoba s AS, více osob s poruchou autistického spektra?

Vyberte jednu odpověď, popřípadě doplňte, kolik osob s poruchami autistického spektra v této firmě pracuje.

a. ano

b. Pokud ano a víte kolik - uveďte:

c. ne

d. nevím

27. Na osobě s AS si nejvíce cením:

Napište jedno nebo více slov.

Příloha 2 – Jednotlivé profese osob s Aspergerovým syndromem

Jednotlivé profese osob s Aspergerovým syndromem	
Obráběč kovů	2
Servírka	1
Rekvizitářka v divadle	1
Asistentka v chráněném bydlení pro lidi s mentálním postižením	1
Asistent pedagoga	2
Projektant	1
Zdravotní sestra	1
Poradce rané péče a sociální rehabilitace pro děti s PAS	1
Pracovní asistent	1
Vedoucí menšího mezinárodního účetního týmu	1
Pracovník v úklidových službách	2
Pracovník technických služeb	2
Administrativní pracovník	5
Redaktorka	1
Pracovník v sociálních službách	3
Vychovatel/ka ve školní družině	2
Překladatelka, tlumočnice	1
Ošetřovatelka přímé péče	1
Švadlena v chráněné dílně	1
Grafický designer/ka	2
Umělec - pianista	1
Řidič kamionu	1
Účetní	4
IT specialista, programátor	13
Laborantka	1
Prodavačka / Prodejce	3
Pošťák	1
Knihovnice	1
Umělecký kovář	2
Učitel/ka	4
Právník	1
Technik	2
Osoba s AS nikdy nepracovala.	14
Nevím	5
Celkem	85